

๗

สำเนาจากท่านปรีดีฯ ถึง ฯพณฯ สัญญา

(๒๔) จัดพิมพ์จำหน่ายโดย นายสุพจน์ ด่านตระกูล

3./—

(สำเนา)

ชานกรุงปารีส

วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

เรียน ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี

อาศัยความตามประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งนี้มาโดยถูกต้องตามกฎหมายจนถึงปัจจุบันนี้ และอาศัยคำเรียกร้องของรัฐบาลให้ปวงชนแสดงความเห็นเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้ง ฉะนั้นข้าพเจ้าในฐานะราษฎรคนหนึ่งและในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสจึงขอเสนอความเห็นมายังท่านและรัฐบาลดังต่อไปนี้

๑. ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหลายบทความแล้วว่าข้าพเจ้าไม่ปรารถนาเสนอให้ร่างตามบทมาตราของรัฐธรรมนูญฉบับใดโดยเฉพาะแม้ฉบับที่ข้าพเจ้าเคยมีส่วนในการร่าง แต่ข้าพเจ้าขอรับรองว่ารัฐธรรมนูญใหม่จะต้องเคารพเจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของปวงชนชาวไทย ซึ่งตรงกับเจตนารมณ์ของวิธรชน ๑๔ ตุลาคม และตรงกับ “สังคมสัญญา” ระหว่างพระปกเกล้า ฯ ในฐานะแทนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับปวงชนชาวไทยที่พระองค์ทรงโอนพระราชอำนาจเพื่อให้ประชากรของพระองค์ “ดำรงอิสสรธิปไตยโดยบริบูรณ์” ดังปรากฏในพระราชปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ซึ่งพระองค์ได้ทรงยกกว้างขึ้นโดยพระองค์เองตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในหลายบทความแล้ว “สังคมสัญญา” นี้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดไม่มีสิทธิละเมิดได้

ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่าน และรัฐบาลสอดคล้องระมัดระวังป้องกันผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และกฎหมายเลือกตั้งละเมิดหลักการอันศักดิ์สิทธิ์นี้ โดยเฉพาะบางท่านที่ตีความคำว่า “ประชาธิปไตย” เอาตามใจชอบแล้วนำไปประยุกต์เอาตามใจชอบ ท่านกับรัฐบาลย่อมทราบเหมือนคนไทยทั้งหลายว่าคำนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้รับรองแล้วว่าหมายถึง “แบบปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” ปวงชนแสดงมติของตนโดยตรงหรือโดยทางผู้แทนที่ตนเลือกตั้ง ข้าพเจ้าไม่เคยพบตำราหรือการปฏิบัติของประเทศใดในโลกที่ถือว่าวุฒิสภาซึ่งสมาชิกเป็นโดยการแต่งตั้งนั้นเป็นระบบประชาธิปไตย

๒. แม้ท่านกับรัฐบาลเถื่อนว่ามีหน้าที่เพียงชั่วคราวระหว่างที่ยังไม่มีรัฐธรรมนูญใหม่ และการเลือกตั้งใหม่ที่จะมีรัฐบาลใหม่ก็ดี แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าท่านกับรัฐบาลมีความรับผิดชอบอย่างสำคัญต่ออนาคตของชาติเพราะ ถ้ารัฐธรรมนูญและ กฎหมายเลือกตั้งที่บัญญัติขึ้น ในสมัยรัฐบาลนี้มีได้ให้สิทธิในทางปฏิบัติแก่ราษฎรทุกชนชั้นวรรณะและ ทุกชนชาติไทยมี โอกาสต่อสู้กันอย่างสันติในรัฐสภา เช่นมีวิธีการปฏิบัติเพื่ออภิสิทธิ์ชนฝ่ายเดียวแล้วก็จะเปิดช่องทางให้ฝ่ายถูกกีดกันในทางปฏิบัติใช้วิธีต่อสู้จนกระทั่งถึงขั้น ความสงบสุขของบ้านเมืองก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ท่าน ย่อมเห็นได้ว่าประเทศที่มีการกีดกันในทางกฎหมายหรือในทางปฏิบัติราษฎรส่วนใดไว้ประเทศนั้นก็มีการต่อสู้จนกระทั่งถึงขั้น ส่วนประเทศที่ไม่มีการกีดกันเช่นว่านี้ก็ไม่ได้ปรากฏว่ามีการต่อสู้กันจนกระทั่งถึงขั้น

๓. พร้อมจดหมายนี้ ข้าพเจ้าขอส่งมาเพื่อท่านกับรัฐบาลพิจารณาซึ่งบทความที่ข้าพเจ้าให้หัวเรื่องว่า “วิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย, โดยให้ราษฎรมีสื่อถอดคอดนผู้แทน (Recall) ให้รู้จักจ่ายค่าป่วยการแก่ราษฎรที่เดินทางมาลงคะแนนเสียง วิธีเลือกตั้งที่ไม่ซับซ้อน, ไม่บังคับให้ผู้สมัครสังกัดพรรค, สภาเดียว”

บทความนี้มีข้อความตรงกันในสาระสำคัญที่ข้าพเจ้าได้มอบให้แก่องค์การนักศึกษาธรรมศาสตร์ที่ปรารถนาได้บทความของข้าพเจ้าไปพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกวันที่ ๑๐ ธันวาคม และมีคำนำเพิ่มเติมภายหลัง ที่ข้าพเจ้า ได้ทราบความเห็นของผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งในสหพันธ์รัฐเยอรมัน

ถ้าท่านเห็นสมควรโปรดบัญชาให้เจ้าหน้าที่สำนักนายกรัฐมนตรีพิมพ์จดหมายและบทความนี้มอบให้แก่ท่านรัฐมนตรีในคณะของท่านและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการร่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย

อนึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องที่ข้าพเจ้าเสนอมาซึ่งท่านนี้เป็นปัญหาส่วนรวมของประเทศชาติ ฉะนั้นจึงขอเรียนไว้ให้ทราบล่วงหน้าว่าข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นการขัดข้องที่ผู้สนใจจะได้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเสนอมวลราษฎร

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

นายปรีดี พนมยงค์

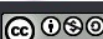

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion

OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดบน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike

BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คำนำ

เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ข้าพเจ้าได้ส่งบทความไปให้องค์การนักศึกษาศาสตร์ที่ปรารถนาจะนำลงในหนังสือที่จะจัดพิมพ์ขึ้นเป็นที่ระลึกวันที่ ๑๐ ธันวาคม ข้าพเจ้าให้ข้อบทความนั้นว่า “พรรคใดบ้างที่สามารถป้องกันผู้แทนขายตัว วิธีให้ราษฎรถอดถอนผู้แทน (Recall) วิธีเลือกตั้งจากง่ายไปสู่ยาก, เสนอให้รัฐจ่ายค่าบ่วยการให้ราษฎรที่เดินทางมาลงคะแนนเสียงซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐมีเงินนอกงบประมาณพอจ่ายได้ในการเลือกตั้ง ๒๕ ครั้งในรอบ ๑๐๐ ปีนี้ ฯลฯ”

ส่วนวิธีเลือกตั้งแบบเยอรมันที่มีข่าวว่าบางท่านต้องการให้นำมาใช้ในประเทศไทยนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในบทความที่อ้างข้างต้นแล้วว่าข้าพเจ้าเพียงแต่เคยเรียนทางตำราเมื่อครั้งเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศสเมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้วอันตรงกับสมัยที่ประเทศเยอรมันใช้รัฐธรรมนูญฉบับ “ไวมาร์” ผู้สนใจในประวัติศาสตร์การเมืองย่อมรู้ว่า “พรรคชาติสังคมนิยม” ซึ่งมีชื่อย่อว่า “นาซี” ของฮิตเลอร์ได้อาศัยวิธีเลือกตั้งแบบเยอรมันชนะในการเลือกตั้งเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๒ แล้วฮิตเลอร์ได้เป็นประมุขของรัฐบาล (ชานเซลเลอร์) เยอรมันใน ค.ศ. ๑๙๓๓ (ในเมืองไทยนั้นคนไทยจำนวนไม่น้อยยังคงระลึกได้ถึง “พรรคชาติสังคมนิยม” ของจอมพลสฤษดิ์ โดยมีผู้ที่นิยมลัทธินาซีได้เสนอให้ตั้งขึ้นภายหลังที่จอมพลสฤษดิ์ทำรัฐประหาร ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และก่อนทำสิ่งที่เรียกเขาเองว่า “ปฏิวัติ” เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ทำนองคล้าย ๆ กับที่ฮิตเลอร์ทำมาแล้ว)

ต่อมาเมื่อพรรคชาติสังคมนิยมของฮิตเลอร์เป็นพรรคเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมาย ครั้นแล้วฮิตเลอร์เป็นเผด็จการเต็มตัว การเลือกตั้งทั่วไปโดยราษฎรไม่มีขึ้นจนกระทั่งสถาปนาสหพันธ์รัฐเยอรมันใน ค.ศ. ๑๙๕๕ ดังนั้นแม้ข้าพเจ้าจะเคยไปประเทศเยอรมันระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๕ - ๑๙๓๖ ข้าพเจ้าจึงไม่มีทางประสพด้วยตนเองถึงวิธีเลือกตั้งแบบเยอรมันสมัยที่ยังเป็นประชาธิปไตยอยู่ก่อนฮิตเลอร์ แม้จะได้ตั้งสหพันธ์รัฐเยอรมันขึ้นแล้วและได้มีการเลือก

ตั้งแบบสัดส่วนตามพรรค ข้าพเจ้าก็ไม่มีโอกาสที่เห็นแก่ตาตนเองว่าผลปฏิบัติจริงเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าเพียงแต่สนใจติดตามข่าวเท่านั้น

ดังนั้นในบทความดังกล่าวของข้าพเจ้าจึงขอให้นักศึกษาถามผู้รู้ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้แจ่มแจ้งและขอให้ถามผู้มีประสบการณ์ช่วยอธิบายด้วย ทั้งนี้โดยคำนึงตามสภาพของไทยว่า “สิบปากว่าไม่เท่าหนึ่งตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่าหนึ่งมือคลำ” เมื่อข้าพเจ้าได้ส่งบทความไปยังองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยแล้วจึงได้รับหนังสือพิมพ์ “ประชาธิปไตย” ฉบับลงวันที่ ๒๙ พ.ย. ๒๕๑๖ พบบทความในหัวเรื่องว่า “การเลือกตั้งแบบเยอรมัน” ซึ่งคุณศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ อดีตอุปนายกสมาคมนักเรียนไทยในสหพันธ์รัฐเยอรมัน ปัจจุบันเป็นอาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ได้เขียนไปลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น คุณศุภวิทย์ ฯ ได้ศึกษาอยู่หลายปีในสหพันธ์รัฐเยอรมันจนสำเร็จปริญญาโท เป็นผู้มีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์และการเมืองเป็นนักวิชาการผู้หนึ่งซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งแบบเยอรมัน ผมได้อ่านบทความของท่านแล้วเห็นว่าแม้ท่านเป็นนักเรียน จากประเทศเยอรมันแต่ท่านก็ถือเอาหลักวิชาที่ท่านเล่าเรียน ได้ความรู้มานั้น มาประยุกต์ตามสภาพท้องถิ่นที่กาลสมัยของประเทศไทย ข้าพเจ้าจึงขอคัดความตอนหนึ่งแห่งบทความของท่านมาไว้ดังต่อไปนี้

“ระบบการเลือกตั้งที่กล่าวมาโดยสังเขปข้างบนนี้เหมาะสมใช้การได้พอสมควรในเยอรมันตะวันตกซึ่งเป็นประเทศที่มีระบบพรรคการเมืองที่แข็งแกร่งใช้เวลาวิวัฒนาการมานานกว่าร้อยปี มีประชาชนที่มีการศึกษาดี และต้นตัวในการเมืองมากกว่า ๗๐% ของชาติส่วนใหญ่ในยุโรป เข้าใจการเลือกตั้งพรรคโดยอาศัยนโยบายเป็นเครื่องตัดสิน มีการปกครองแบบมลรัฐ การคัดเลือกตัวผู้สมัครจึง Decentralized และมีการส่งรายชื่อผู้สมัครเป็นรัฐ ๆ ไป ฯลฯ

เพราะฉะนั้นการนำเอาระบบมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งมีได้มีการปกครองแบบมลรัฐระบบพรรคการเมืองยังอ่อนปวกเปียก นโยบายของพรรคต่าง ๆ ก็หาความแตกต่างที่เด่นชัดไม่ได้ และประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่นิยมเลือกตัวบุคคลอยู่ก็ ทั้งยังไม่ชินกับนโยบายพรรค ฯลฯ จึงเป็นสิ่งที่ควรต้องพิจารณาอย่างละเอียดละออถึงข้อเสียอันพึงจะเกิดขึ้นได้”

คุณศุภวิทย์ ฯ ได้กล่าวถึงสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้ามิได้เน้นไว้ในบทความของข้าพเจ้าคือ การที่ประเทศเยอรมันตะวันตกมีการปกครองแบบมลรัฐ ซึ่งเป็นเครื่องสะกิดใจให้ผู้มีหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการร่างรัฐธรรมนูญได้ระลึกไว้ ในบทความของข้าพเจ้าได้กล่าวแต่เพียงชื่อประเทศเยอรมันตะวันตกว่าสหพันธ์รัฐเยอรมันเพราะข้าพเจ้าเห็นว่าคนไทยทั่วไปก็พอจะรู้ความหมาย ของคำว่า “สหพันธ์รัฐ” อยู่แล้ว ซึ่งต่างกับประเทศไทยที่เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือเป็นแต่เพียงรัฐเดี่ยวของราชอาณาจักรนั้น ข้าพเจ้าจึงขอชมเชยคุณศุภวิทย์ ฯ ที่สะกิดให้ผู้ สนใจ ในวิธีเลือกตั้งแบบเยอรมันว่า ประเทศเยอรมันตะวันตกนั้นมีการปกครองแบบมลรัฐต่าง กับของไทย ข้าพเจ้าจึงขอให้ท่านผู้อ่านบทความของข้าพเจ้าถือเอาบทความของคุณศุภวิทย์ เป็นหลักประกอบด้วย แล้วพึงวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งแบบเยอรมันในทางหลักวิชาการก็ดี ในทางปฏิบัติก็เหมาะสมแก่กาลสมัยของประเทศไทยในปัจจุบันนี้หรือไม่

เนื่องจากมีผู้สนใจหลายท่าน ต้องการทราบความเห็นของข้าพเจ้าถึงวิธีส่งเสริมให้ ราษฎรสนใจประชาธิปไตย ข้าพเจ้าจึงขอให้คุณปราโมทย์ พึ่งสุนทร อดีตสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร และอดีตพลตลกรักษ์ เป็นผู้ช่วยจัดพิมพ์บทความที่ข้าพเจ้ามอบให้องค์การนักศึกษาร ธรรมศาสตร์ประกอบกับคำนำที่เขียนในวันนี้นี้รวมกันเป็นหนังสือเล่มหนึ่งให้ชื่อว่า

ข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์

ต่อ

ฯพณฯ สักยญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี

เรื่อง

“วิธีส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตย”

โดยให้ราษฎรมีสิทธิถอดถอนผู้แทน (Recall) ให้รัฐจ่ายค่าบ่วยการ แก่ราษฎรที่เดินทางมาลงคะแนนเสียง, วิธีเลือกตั้งที่ไม่ซับซ้อน, ไม่บังคับให้ ผู้สมัครสังกัดพรรค, สภาเดี่ยว

หวังใจว่าทุกท่านที่ปรารถนาส่งเสริมให้ราษฎรสนใจประชาธิปไตยคงจะรับไว้ ประกอบพิจารณา

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๑๖

ปรีดี พนมยงค์

พรรคใดบ้างที่สามารถป้องกันผู้แทนขายตัว, วิธีให้ราษฎรถอดผู้แทน (Recall) วิธีเลือกตั้งจากง่ายไปสู่ยาก, เสนอให้รัฐจ่ายค่าป่วยการให้ราษฎรที่มาลงคะแนน, ชนรุ่นใหม่จะมีทางได้เป็นผู้แทนในทางปฏิบัติหรือไม่, และ “สภาเดียว”

เสนอโดย

นายปรีดี พนมยงค์

ด้วยคุณพิรพล ในนามขององค์การนักศึกษาธรรมศาสตร์ได้โทรศัพท์ข้ามทวีปจากกรุงเทพ ฯ มาถึงผมที่ซานฟรานซิสโก ขอคำขวัญและบทความเพื่อองค์การ ฯ นำลงในหนังสือที่จะจัดพิมพ์ขึ้นเป็นที่ระลึกวันที่ ๑๐ ธันวาคม ผมยินดีสนองศรัทธาโดยขอให้ถือตามคำขวัญอันหนึ่งอันเดียวกันที่ผมมอบให้แก่ชาวธรรมศาสตร์ในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) และมวลชนที่รักชาติทั้งหลายว่า “จงพิทักษ์เจตนารมณ์ประชาธิปไตยสมบูรณ์ของวีรชน ๑๔ ตุลาคม”

ส่วนบทความสำหรับองค์การ ฯ คราวนี้ ผมได้ลงมือเขียนไว้หลายหน้ากระดาษพิมพ์แล้วแต่ยังไม่ครบถ้วนตามที่ตั้งใจไว้เพื่อให้หนังสือตักเตือนนักเรียนและมวลราษฎรพึงตระหนักถึงภัยอันตรายที่กำลังคุกคามประชาธิปไตยโดยตรงและโดยทางอ้อม โดยเฉพาะพวกที่เอาเสื้อคลุมที่มีป้ายยี่ห้อว่าประชาธิปไตยมาสวมใส่เพื่ออำพรางธาตุแท้ปฏิกริยาของเขา แทรกซึมเข้ามาในขบวนการของนิสิตนักศึกษา นักเรียนและมวลราษฎร เพื่อหวังเหนี่ยวรั้งให้ประชาธิปไตยที่วีรชนได้นำมาให้ปวงชนก้าวหนึ่งแล้วต้องชงกั้งันและตั้งให้ถอยหลังเข้าคลองเพื่ออภิสิทธิ์ชนได้เบียดเบียนปวงชนต่อไปอีก หรือฟื้นฟูระบบเบียดเบียนการกดขี่ที่อภิสิทธิ์ชนเคยทำมาแล้วในอดีต ซึ่งจะเห็นได้จากการที่บางคนเอาคำว่า “ประชาธิปไตย” ที่มีความหมายตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานรับรองแล้วว่าหมายถึง “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” นั้นมาฉนั้แปรเอาตามใจชอบ และนำไปประยุกต์ลักษณะของรัฐธรรมนูญฉบับที่ตนชอบตามอคติเช่นรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๒ ที่มีบทถาวรว่าประธานองคมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกนั้น ผู้มีอคติในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ว่าฉบับ

นั้นเป็นประชาธิปไตย และประยุกต์แก้รัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่ตนไม่ชอบโดยเลือกเอาตอนที่
เป็นบทเฉพาะกาลชั่วคราวโดยมิได้พิจารณาตัวบทถาวรซึ่งเมื่อพ้นกำหนดเฉพาะกาลแล้วจะมี
ลักษณะเป็นหรือไม่เป็นประชาธิปไตย ส่วนบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๒ ซึ่งแสดง
ว่ารับมรดกตกทอดจากรัฐธรรมนูญ ๙ พ.ย. ๒๕๕๐ ที่มีฉายาว่า “รัฐธรรมนูญใต้ตุ่ม” นั้นผู้
ย่อประวัติรัฐธรรมนูญไม่ยอมพูดให้เป็นวิทยาทานโดยบริสุทธิ์ใจแก่นิสิตนักศึกษา นักเรียนและ
มวลราษฎร แม้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่ไม่มีบทเฉพาะ
กาลแต่ตัวบทได้กล่าวไว้ถึงการเลือกตั้ง ๓ สมัย ก็ย่อให้นิสิตนักศึกษา นักเรียนเพียงสมัยที่ ๑
ในระยะหัวต่อ ๖ เดือนเท่านั้นว่าเป็นลักษณะของธรรมนูญนั้น “ออกมาในรูปรวบอำนาจโดย
สภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี ๗๐ นาย แต่งตั้งโดยผู้รักษาราชครุฑฝ่ายทหาร” โดยไม่
กล่าวถึงสมัยที่ ๒ และสมัยที่ ๓ เมื่อพ้นกำหนด ๑๐ ปีที่การปกครองจะเป็นถาวรโดยราษฎร
เป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนทั้งปวงซึ่งเป็นการซื้อคุณกรรมประชาธิปไตยให้เป็นระบบถาวรของสยาม

แม้ผู้ย่อประวัติรัฐธรรมนูญไทยจะยอมรับรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๙ เป็นประชาธิปไตย
ทั้งนี้ในรัฐธรรมนูญนั้นราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งผู้แทนโดยตรง และพฤษศมาชิกเป็นผู้ที่ราษฎร
เลือกตั้งเองโดยวิธีทางอ้อมหรือเลือกตั้ง ๒ ชั้น แต่ผู้ย่อประวัติรัฐธรรมนูญก็ขมวดไว้ว่า
“กล่าวกันว่าเป็นการเลือกตั้งที่เล่นพรรคเล่นพวก สมาชิกพฤษศมาชิกวันแต่เป็นพวกของนาย
ปรีดี พนมยงค์ เกือบทั้งสิ้น” ผู้มีใจเป็นธรรมย่อมเห็นได้ว่าเป็นคำกล่าวของพวกที่แพ้ใน
การเลือกตั้งโดยพวกเขาไม่บอกความจริงที่รู้หรือควรรู้ได้ว่าฝ่ายแพ้เลือกตั้งทำบัญชีสมัครฝ่าย
ตนขึ้นหัว “กินรวบ” ชนิด “รวมเซตต์” จังหวัดใหญ่เหมือนดังที่พวกเขาพยายามโฆษณา
ชวนเชื่อให้ใช้วิธี “รวมเซตต์” ในรัฐธรรมนูญที่กำลังร่างกันอยู่ เมื่อพรรคอื่น ๆ รู้ว่าอีก
พรรคหนึ่งเตรียมใช้วิธีกินรวบแล้วก็สมานกันหลายพรรคเป็นแนวร่วมทำบัญชีรายชื่อผู้สมัคร
ของแนวร่วมขึ้นบ้าง เมื่อฝ่ายที่เตรียมกินรวบมีคะแนนเสียงน้อยกว่าฝ่ายแนวร่วมก็เป็นธรรม-
คาที่แทนจะ “กินรวบ” นั้นกลายมาเป็น “แพ้รวบ”

ผู้ที่เรียกร้องให้มีการเลือกตั้งตามระบบพรรคนั้นควรรู้ว่าเขาทำกันอย่างไร ใคร
เคยพบเห็นบ้างว่าพรรคใดแทนจะออกเสียงให้คนสังกัดพรรคตนกลับไปออกเสียงให้คนสังกัด
พรรคอื่น ผมมิใช่หัวหน้าของพรรคใดในการเลือกตั้งพฤษศมาชิกครั้งกระนั้นซึ่งแต่ละพรรค

ก็มีหัวหน้าและกรรมการพรรคของเขาโดยเฉพาะ สมาชิกในพรรคต่าง ๆ ที่เป็นฝ่ายชนะ ครั้งนั้นมีผู้ที่เคยเป็นนักเรียนกฎหมาย และนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองหลายคนและมีผู้ให้ความนับถือผมเนื่องจากผมรับใช้ชาติมาหลายกรณีที่เขาเห็นประจักษ์ จึงเป็นการยากที่ผมจะห้ามมิให้สมาชิกเหล่านั้นนับถือผม ฉะนั้นการที่จะลงโทษผมเช่นที่กล่าวนั้นจึงไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง และถ้าถือตามคำที่ผู้ย่อประวัติรัฐธรรมนูญกล่าวแล้ว องค์การนักศึกษาระบบสามชั้นที่ขอคำขวัญและบทความของผมโดยมีศรัทธาต่อผมก็จะต้องถูกหาว่าเป็นพรรคพวกของผมไป

ผมได้เคยเสนอไว้ในบทความอื่น ๆ ที่ขอร้องรัฐบาลพิมพ์รัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับเพื่อจำหน่ายให้นิสิตนักศึกษา นักเรียน มวลราษฎรหาซื้อได้โดยราคาถูกพอเป็นเครื่องมือประกอบการพิจารณาเสนอความเห็นรัฐบาลในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้ว และเมื่อได้เห็นการเขียนประวัติรัฐธรรมนูญที่อ้างข้างต้นนั้น ผมก็ยังเห็นความจำเป็นที่ท่านทั้งหลายต้องมีหนังสือรวบรวมรัฐธรรมนูญ เพื่อนิสิตนักศึกษา นักเรียน มวลราษฎรจะได้จัดตั้งกลุ่มศึกษาของตนขึ้นเองและเทียบรัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับตั้งแต่คำปรารภและทุกมาตราแล้ววินิจฉัยเองว่าเรื่องใดตอนใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่โดยปราศจากอคติ แม้รัฐธรรมนูญฉบับที่ผมมีส่วนร่างก็ขอเชิญวิจารณ์ได้อย่างเสรี ท่านก็จะพบเองว่าผู้เขียนได้กล่าวตามความจริงหรือไม่

เพื่อที่องค์การ ฯ จะได้บทความของผมลงพิมพ์ทันในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ ผมจึงขอส่งมาคราวนี้เฉพาะตอนที่เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังสนใจในระหว่างนี้ และเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่นักศึกษาหลายคนได้มาถามผมรวมทั้งคุณเสาวนีย์ ฯ เคยบอกและเคยถามด้วย โดยผมให้หัวเรื่องบทความว่า

“พรรคใดบ้างที่สามารถป้องกันผู้แทนขายตัว, วิธีให้ราษฎรถอดผู้แทน (Recall), วิธีเลือกตั้งจากง่ายไปสู่ยาก, เสนอให้รัฐจ่ายค่าป่วยการให้ราษฎรที่มาลงคะแนน, ชนรุ่นใหม่จะมีทางได้เป็นผู้แทนในทางปฏิบัติหรือไม่, และ “สภาเดียว” ผมไม่ขัดข้องที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและองค์การนิสิตศึกษานักเรียนแห่งสถานศึกษาทั้งหลาย หนังสือพิมพ์ และผู้สนใจทุกท่านจัดพิมพ์ขึ้นได้โดยผมไม่สงวนลิขสิทธิ์

๑. พรรคใดบ้างที่สามารถป้องกันผู้แทนขายตัว ?

๑.๑ ท่านทั้งหลายได้ยินได้ฟังหรือได้เห็นตัวอย่างที่สด ๆ ร้อน ๆ จากการเลือกตั้งระบบพรรคที่แล้วมาว่าระบบพรรคนั้นได้แก้ปัญหาที่กล่าวกันว่า “ผู้แทนขายตัว” ได้หรือไม่ ปัญหาอยู่ที่คุณธรรมของผู้แทนแต่ละคนว่ามีความซื่อสัตย์ต่อประชาธิปไตยและต่อมวลราษฎรหรือไม่ ผู้แทนในพรรคหนึ่ง ๆ ย่อมมีทั้งคนที่ซื่อสัตย์และไม่ซื่อสัตย์ต่อมวลราษฎร ส่วนผู้ที่สมัครโดยไม่สังกัดพรรค ซึ่งไม่มีทางจะได้ประโยชน์จากพรรคก็ไม่มีทางขายตัวนอกจากผู้แทนที่เห็นแก่ตัวและจำพวกที่เรียกว่า “ผู้แทนผี” ส่วนพรรคนี้ก็มีชนิดที่เรียกกันว่า “พรรคผี” ที่อ้างว่าเป็นฝ่ายค้าน แต่ตนเองหรือพรรคของตนหรือบางคนในพรรคของแอบไปรับประโยชน์จากฝ่ายรัฐบาล ชนรุ่นใหม่ที่สนใจขอให้ศึกษาจากผู้แทนรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์และความหมายของ “ผู้แทนผี” และ “พรรคผี” ไว้ด้วย ซึ่งเป็นการนิมิต (Invention) ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ที่เขียนไว้เพื่ออภิสิทธิ์ชนและเพื่อที่ฝ่ายเสรีมั่งคั่งจะเอาชนะให้ได้ประกอบเป็นรัฐบาลขึ้น ก็ต้องใช้วิธีการหาคะแนนเสียงเพิ่มจาก “ผู้แทนผี” และ “พรรคผี” ที่ไม่อาจควบคุมสมาชิกในพรรคของตนได้ทั่วถึงจึงมีผู้แอบไปรับเงินจากฝ่ายเสรีมั่งคั่งนักคิลาโดยยอมทำที่พรรคไม่สามารถจับได้ เช่นไม่มาประชุมในวันออกเสียงให้ความไว้วางใจรัฐบาลหรือในวันที่จะคัดค้านกฎหมายสำคัญของฝ่ายรัฐบาล โดยอ้างว่าป่วยหรืออ้างเหตุอื่นที่ไม่สามารถมาประชุมได้ การหลบตัวไม่มาสภาเช่นนี้ก็เป็นการเพียงพอแก่ฝ่ายเสรีมั่งคั่งนักคิลาที่พรรคฝ่ายค้านมีเสียงคัดค้านน้อยลงไป

๑.๒ เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๑๑ สรุปการเลือกตั้งครั้งนี้ มีพรรคการเมืองได้ส่งสมาชิกของพรรคเข้ารับเลือกตั้งรวมทั้งผู้ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดสมัครรับเลือกตั้งด้วย ปรากฏผลดังนี้

พรรคสหประชาไทย ได้	๗๖	คน
พรรคประชาธิปไตยได้	๕๗	คน
พรรคแนวร่วมเศรษฐกิจได้	๔	คน
พรรคสัมมาชีพช่วยชาวนาได้	๑	คน
พรรคแนวประชาธิปไตยได้	๗	คน

พรรคเสรีประชาธิปไตย	๑	คน
พรรคประชาชนได้	๒	คน
ผู้ไม่สังกัดพรรคใดได้	๗๑	คน
รวม	๒๑๔	คน

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าพรรค ส.ป.ท. ของฝ่ายจอมพลถนอมมีสมาชิกน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด แต่ก็สามารถเอาชนะในสภาผู้แทนได้ ผมเห็นว่าเราไม่ควรลงโทษว่าผู้ไม่สังกัดพรรคใดทุก ๆ คนขายตัวให้แก่ฝ่ายจอมพลถนอม เราควรให้ความเป็นธรรมว่าผู้ไม่สังกัดพรรคใดนั่นเอง หลายคนหรือจำนวนมากคัดค้านเรื่องที่จอมพลถนอมเสนอรัฐสภาปัญหาจึงมีว่าเสียงที่ฝ่ายจอมพลถนอมได้ขึ้นจนเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดนั้นได้มาจากผู้แทนที่สังกัดพรรคอื่น ๆ ด้วย ถ้าผู้สนใจศึกษาให้รอบคอบจะเห็นว่าบางพรรคที่อ้างว่าเป็นฝ่ายค้านอย่างสำคัญได้ยกมือให้เรื่องที่จอมพลถนอมเสนอและบางครั้งพูดค้านแต่พอถึงเวลาก่อนลงมติก็บังเอิญมีความจำเป็นต้องไปห้องน้ำบ้างหรือไปพักผ่อนที่สโมสรสภาเพราะพูดมาเหนื่อยแล้วจึงขึ้นมาลงคะแนนในที่ประชุมไม่ทัน และยังมีบางคนของพรรคที่มีได้มาประชุม ผมจึงขอให้ผู้สนใจสอบสวนดูว่าที่มีผู้อ้างว่าการเลือกตั้งชนิด “รวมเขต” ในจังหวัดใหญ่แล้วได้ผู้แทนของบางพรรคชนิด “กินรวบ” นั้น สามารถป้องกันผู้แทนขายตัวได้จริงหรือไม่

เมื่อครั้งผมยังอยู่ในประเทศไทยไม่เคยพบว่ามีการเล่นพนันขนาดหนักในสโมสรรัฐสภา แต่เมื่อมาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสแล้วได้อ่านหนังสือพิมพ์จากประเทศไทยประกอบด้วยมีผู้เห็นแก่ตามาเล่าให้ฟังยืนยันความจริงของหนังสือพิมพ์ที่กล่าวว่าผู้แทนจำนวนหนึ่งมิใช่ทั้งหมด ได้เล่นการพนันได้เสียกันถึงขนาดเป็นแสน ๆ บาททีเดียว ฝ่ายแพ้ไม่มีเงินชำระก็ต้องเป็นลูกหนี้ ตามชื่อที่หนังสือพิมพ์และผู้เห็นแก่ตาตนเองเล่าให้ฟังนั้นก็ เป็นบุคคลของทุกพรรครวมทั้งพรรคฝ่ายค้านที่สำคัญ นิสิตนักศึกษา นักเรียนที่อยู่ในเมืองไทยถ้าต้องการความจริงก็อาจทราบได้ดีกว่าผม ดังนั้นตามตัวอย่างของเมืองไทยเรานี่เองพรรคการเมืองไม่อาจควบคุมสมาชิกของตนให้ประพฤติในสิ่งควรประพฤติและละเว้นในสิ่งควรละเว้นได้

๑.๓ ส่วนพรรคการเมืองในเมืองนอกนั้นเราไม่ควรอ่านเพียงตำราเท่านั้น ควรศึกษาจากการปฏิบัติว่าเขามองกันการขายตัวของผู้แทนได้หรือไม่

(๑) ผู้ที่ไม่เคยไปเมืองนอกก็ได้ฟังวิทยุหรืออ่านหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยแถลงข่าวข้อเท็จจริงที่สื่อกระฉ่อนไปทั่วโลกระหว่างนั้นคือเรื่อง “Watergate” (วอเตอร์เกต) ซึ่งพรรค “Republican” ใช้วิธีลอบบันทึกอัดเสียงคำปรึกษาหารือของพรรค “Democrat” ที่สำนักงานใหญ่ของพรรคคนที่ตั้งอยู่ ณ อาคาร “วอเตอร์เกต” ณ กรุงวอชิงตัน พรรคนั้นพยายามบีบบังคับนักคิดของพรรค แต่เมื่อเรื่องถึงมืออัยการและผู้พิพากษาไต่สวนพรรคนั้นก็ส่งตัวบางคนที่เป็นชั้นลูกน้องเป็นการบุชายันต์ เรื่องก็ยังไม่จบลงง่าย ๆ คือลุกลามมาถึงท่านประธานาธิบดีนิกสันเองที่ผู้พิพากษาไต่สวนขอเทปอัดเสียง แต่ท่านได้อ้างเอกสิทธิ์ที่ไม่ยอมมอบเทปอัดเสียงให้ เรื่องยังคาราคาซังอยู่จนทุกวันนี้

(๒) เมื่อไม่นานมานี้ท่านเอกอัครราชทูตต้องลาออกจากการเป็นรองประธานาธิบดีสหรัฐ เพราะผู้พิพากษาที่มีหน้าที่สอบสวนได้ความว่า ท่านรับเงินจากผู้รับเหมาบางคนที่ช่วยในการเลือกตั้งของพรรคท่าน ยังมีบุคคลหลายคนแห่งทำเนียบขาวที่ถูกฟ้องศาลฐานลักยอกเงินที่นักธุรกิจเอามาให้เพื่อช่วยในการเลือกตั้งของพรรค ในชั้นแรกพรรคก็อุบเรื่องนิ่งไว้ แต่ราษฎรอเมริกันเะอะมากขึ้น พรรคก็ต้องให้พวกของตนลาออกจากการตำแหน่งมิใช่พรรคจัดการขึ้นก่อนราษฎร

(๓) แม้ว่าพรรคดีโมแครตที่ตามชื่อแปลว่า “พรรคประชาธิปไตย” ก็มีกรณีทำนองเดียวกันกับพรรค “รีพับลิกัน” ถ้าพรรคนั้นยังไม่เป็นรัฐบาลเรื่องก็อดจาวน้อยหน่อย แต่ถ้าพรรคนั้นเป็นรัฐบาลก็ไม่แน่ว่าจะมีคนในพรรคกินกันขนาดไหน เพราะหลายคนแห่งพรรคนั้นเป็นคนโลภมากเพราะมหันต์สนั่นพันตัวจมอยู่

(๔) ในยุโรปอีกหลายประเทศก็ปรากฏว่ามีหลายพรรคที่สมาชิกขายตัวเช่นสมาชิกบางคนแห่งพรรคฝ่ายรัฐบาลในฝรั่งเศสได้อาศัยอำนาจหน้าที่ทำการทุจริตกรณีเครดิตองซังหาริมทรัพย์ คนไทยที่ไม่เคยมาเมืองนอกก็จะได้ฟังวิทยุหรือได้อ่านหนังสือพิมพ์กรณีที่ท่านโพฟูโม รัฐมนตรีแห่งพรรคคอนเซอร์เวทีฟ ได้สมสู่กับหญิงโสเภณีที่ทูตทหารโซเวียตก็ไปสำนักนั้นด้วย เป็นที่น่าอับอายแก่ความลึบสยุดของรัฐบาลอังกฤษ เมื่อไม่นานมานี้ก็ยังมีย ท่านเจ้าศักดิ์นาแห่งพรรคเดียวกันนั้นซึ่งดำรงตำแหน่งช่วยว่าการในกระทรวงป้องกันราชอาณาจักรได้สมสู่กับหญิงโสเภณีอีกหลายคนที่มาจากแหล่งลับเยอรมัน

และยังมีกรณีมากมายที่คนสังกัดพรรคหนึ่งแล้วขายตัวให้พรรคอื่น ถ้าราษฎรยังไม่เปิดโปง ชนพรรคก็อุบเรื่องไว้

๑.๔ จากปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรมในประเทศไทยเองและในเมืองนอก จึงเห็นได้ว่า การป้องกันผู้แทนขายตัวนั้นมิใช่ทำได้โดยพรรค การที่ประเทศต่างๆ มีพรรคการเมืองนั้น เราต้องศึกษาตามหลักวิชาการเมืองให้ถูกต้องเสียก่อนว่า เคนในชาติหนึ่ง ๆ นั้นประกอบด้วยหลายชนชั้นวรรณะซึ่งมีฐานะทางสังคมและทางดำรงชีพต่าง ๆ กัน แต่ละชนชั้นวรรณะแต่ละอันดับปลุกย่อยก็มีพรรคซึ่งเป็นตัวแทนในการดำเนินเพื่อให้บรรลุตามความปรารถนาที่เป็นอุดมคติของชนชั้นวรรณะและอันดับปลุกย่อย ในบางประเทศ เช่นใน ส.ร.อ. มีสิ่งที่เรียกว่า “พรรค” ใหญ่ ๒ พรรค นั่นคือ “ดีโมแครต” ที่แปลตามชื่อว่า “พรรคประชาธิปไตย” และ “รีพับลิกัน” ที่แปลว่า “ชาวสาธารณรัฐ” นั้น ก็เป็นพรรคของฝ่ายนายทุนด้วยกันและไม่มีอุดมคติแน่นอนเป็นประจำ คือก่อนจะมีเลือกตั้งต่างพรรคก็นัดประชุมกำหนดนโยบายเป็นคราว ๆ ไป บางคราวนโยบายของ “ดีโมแครต” ก็เหมือนกับ “รีพับลิกัน” ชุ่ก่อนขึ้นไป ๑ ชุ่เคยทำมา จึงมีลักษณะเป็น “พวกการเมือง” ยิ่งกว่า คือ ฝ่ายนายทุนแยกออกไป ๒ พวกตามข้อดังกล่าว ส่วนพรรคที่แท้ันมีอุดมคติแน่นอนใน ส.ร.อ. นั้นถูก “พวกการเมือง” ใหญ่ของฝ่ายนายทุนก็ดักโดยวิธีเลือกตั้งของระบบพวกการเมืองนั้น ท่านก็ย่อมเห็นได้ว่าพรรคการเมืองใหญ่นั้นไม่สามารถป้องกันผู้แทนขายตัวได้ตามที่กล่าวมาแล้ว

๒. วิธีให้ราษฎรถอดผู้แทน (Recall)

๒.๑ เมื่อคุณเสาวณีย์ ลิ้มมานนท์ มาถามผมถึงวิธีป้องกันผู้แทนขายตัว ผมได้ชี้แจงความเห็นว่ามีใช้แก่โดยวิธีพรรคที่ไม่เคยปรากฏในเมืองไทยและเมืองนอกตามตัวอย่างที่ผมกล่าวมาแล้ว แต่อยู่ที่ต้องแก้ตัวผู้แทนนั้น ๆ เองว่าจะมีวิธีการอย่างไรให้เขามีจริยธตต์ปะะยึดมั่นในประโยชน์ของมวลราษฎรยิ่งกว่าส่วนตัว มีวิธีการที่เขาจำต้องประพฤติในสิ่งควรประพฤติละเว้นในสิ่งควรละเว้น และต้องใช้วิธีให้อำนาจแก่ราษฎรที่เลือกตั้งผู้แทนขึ้นมาสามารถควบคุมผู้แทนของตนได้โดยตรง มิใช่หวังให้พรรคควบคุม ผมเห็นว่าวิธีป้องกันผู้แทนขายตัวมีวิธีที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งเท่าที่พบ คือวิธีรัฐธรรมนูญของบางประเทศและบางรัฐ

เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Recall” ซึ่งแปลว่า “การเรียกตัวกลับคืน” หรือ “การถอดผู้แทน” คือเมื่อราษฎรในเขตเลือกตั้งผู้แทนคนใดเห็นว่าผู้แทนของตนมีพฤติกรรมที่ส่อให้เห็นว่าไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนก็มีสิทธิ์เมื่อรวมกันได้ประมาณร้อยละ ๒๕ หรือกว่านั้นขึ้นไปทำหนังสือยื่นต่อรัฐสภาหรือองค์การใดที่เหมาะสมเรียกตัวผู้แทนนั้นกลับคืนให้หมดสมาชิกภาพไป วิธีนี้เริ่มมีขึ้นก่อนในบางแขวง (Canton) อันเป็นรัฐในสมาพันธรัฐสวิสเซอร์แลนด์ ต่อมาบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกาได้นำวิธีนี้ขึ้นไปใช้ แต่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ยอมใช้วิธีนี้จึงมีผู้แทนทั้งพรรค “ดีโมแครต” และ “รีพับลิกัน” ขายตัวกันหลายคน ส่วนในรัฐธรรมนูญจีนตามระบบประชาธิปไตยแผนใหม่นี้ก็มีบทบัญญัติวิธีเรียกผู้แทนกลับคืนคล้ายกันกับวิธีของบางมลรัฐและบางแขวงในค่ายเสรีนิยม

๒.๒ วิธีเรียกผู้แทนกลับคืนต้องใช้จ่ายเงินของรัฐบาลมาก ถ้ามีการเลือกตั้งชนิด “รวมเขต” ของจังหวัดใหญ่ ๆ แต่ถ้ามีการเลือกตั้งชนิด “แบ่งเขต” ของจังหวัดใหญ่เท่ากับจำนวนของจังหวัดนั้นก็มีผู้แทนได้แล้วรัฐก็ใช้เงินน้อยกว่า เท่ากับการเลือกตั้งซ่อมเมื่อผู้แทนตายหรือลาออก เมื่อผู้แทนแต่ละคนรู้ตัวว่าตนอาจจะถูกราษฎรเรียกตัวกลับคืนหรือถูกถอนการเป็นสมาชิกโดยราษฎรในเขตของตน ผู้แทนแต่ละคนก็ต้องระมัดระวังตัวโดยไม่ทำผิดต่ออุดมคติและคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ราษฎรในขณะเลือกตั้งรวมทั้งไม่ยอมขายตัว ดังนั้นเราอาจจะไม่มีการถอนตัวผู้แทนหรือจะถอนเพียงไม่กี่คนที่ไม่มีหิริโอตตัปปะ แต่ราษฎรก็คงไม่เสียสายที่จะต้องใช้จ่ายในการเลือกตั้งใหม่ดีกว่าที่จะปล่อยให้ผู้แทนขายตัวคงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนครบวาระ

ถ้าหากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดให้มีสภาผู้แทนแต่สภาเดียวโดยไม่มีสภาสูงหรือวุฒิสภา ตามที่ผมทราบจากคุณเสาวณีย์ ลิ้มมานนท์ว่า **นักศึกษาได้เคยร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ไว้ก่อนเหตุการณ์ตุลาคมนแล้วว่าให้มีสภาผู้แทนแต่สภาเดียว** รัฐก็สามารถประหยัดเงินที่จะต้องจ่ายเป็นเงินเดือนของทำนุวุฒิสมาชิกและค่าใช้จ่ายวุฒิสภารวมแล้วปีหนึ่งกว่าสิบล้านบาทนั้น เอามาตั้งเป็นเงินงบประมาณไว้เพื่อใช้จ่ายในการต้องเลือกตั้งซ่อมแทนตำแหน่งว่างที่ผู้แทนชนิดขายตัวเองต้องถูกเรียกกลับคืนหรือถูกถอนสมาชิกภาพโดยราษฎรเอง ผมกะเนว่าเงินสำรองที่ประหยัดได้ประมาณปีละสิบล้านบาทนี้คงพอการที่จะเลือกตั้งซ่อม

ไม่น้อยกว่าสิบตำแหน่ง แต่ถ้าเงินสำรองนั้นไม่พอก็ขอตั้งงบประมาณเพิ่มเติมได้โดยคิดว่าการเลือกตั้งใหม่ทั่วทั้งประเทศนั้นก็เคยทำกันมาแล้วเมื่อรัฐบาลกับสภาผู้แทนชดแย้งกันก่อนถึงกำหนดวาระที่ผู้แทนหมดสมาชิกภาพ รัฐบาลก็สามารถยุบสภาแล้วให้มีการเลือกตั้งใหม่ซึ่งต้องใช้จ่ายเงินยิ่งกว่าการเลือกตั้งใหม่แทนในตำแหน่งว่างที่ผู้แทนราษฎรถูกเรียกตัวกลับคืน

๓. วิธีเลือกตั้งจากง่ายไปสู่ยาก

นักศึกษาหลายคนถามผมว่าวิธีเลือกตั้งชนิดใดจึงจะเหมาะสมแก่สภาพของราษฎรไทยในปัจจุบัน

๓.๑ ผมตอบว่าบางวิธีผมเคยเรียนเคยเห็นมา และเคยนำเสนอใช้ในประเทศไทย บางวิธีเคยอ่านจากตำราแต่ไม่เคยมีประสบการณ์เอง แต่ก็พิจารณาจากสภาพของราษฎรไทย เป็นสำคัญก่อนอื่นว่าจะต้องตั้งต้นจากง่ายไปสู่ยากเปรียบเหมือนนักเรียนชั้นประถมก็ต้องเรียนเลื่อนขึ้นไปเป็นลำดับไปสู่มัธยมแล้วเข้ามหาวิทยาลัยเรียนชั้นปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอกเป็นลำดับไป ถ้าจากประถมกระโดดขึ้นเรียนปริญญาเอกก็ไม่มีทางสำเร็จและจะทำให้ นักเรียนผู้นั้นเบื่อหน่ายไม่มาเรียนหรือลาออกไป ฉะนั้นใดก็ดีถ้าวิธีเลือกตั้งยุ่งยากซับซ้อน ราษฎรที่มีสภาพยังไม่ถึงขั้นนั้นก็เบื่อหน่ายแล้วก็จะไม่มาออกเสียงลงคะแนน ความหวังที่ท่านจะให้ประชาชนนิยมระบบประชาธิปไตยก็ไม่อาจบรรลุได้

๓.๒ ปาฐกถาในที่ประชุมนักเรียนไทยในอังกฤษที่เมืองคอนแอสเทอร์เมื่อ ๒๘ ก.ค. ๒๕๑๖ นั้น ผมได้กล่าวไว้แล้วว่าประเทศอังกฤษที่ถือกันว่าเป็นแม่แห่งระบบประชาธิปไตยทางรัฐสภาซึ่งคนอังกฤษได้คุ้นกับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมาหลายร้อยปีแล้วนั้น เขาก็ยังใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้ง ๑ เขตต่อผู้แทนคนหนึ่ง ประเทศอังกฤษมีพลเมืองประมาณ ๕๔ ล้านคนได้แบ่งออกเป็น ๖๓๐ เขตเลือกตั้งถ้าคิดหัวเฉลี่ยก็ประมาณ ๑ เขตต่อพลเมือง ๘๐,๐๐๐ คน แม้ว่าในอังกฤษจะนิยมวิธีมีพรรคการเมือง แต่เขาไม่บังคับผู้สมัครให้สังกัดพรรคเพราะเป็นเสรีภาพของผู้สมัครที่จะสังกัดพรรคหรือไม่สังกัด ราษฎรอังกฤษมิได้หลบหลับหาว่าใครชอบพรรคใดก็เลือกคนที่รักแต่ว่าสังกัดพรรคนั้น คือเขาดูคุณลักษณะตัวของผู้สมัครด้วย และโดยเหตุที่เขตหนึ่ง ๆ มีพลเมืองประมาณไม่ถึง ๑ แสนคนและผู้มีสิทธิออกเสียงหัวเฉลี่ยประมาณ ๖๐,๐๐๐ คนต่อ ๑ เขต ผู้สมัครก็สามารถติดต่อทำความรู้จักกับผู้มีสิทธิออกเสียงได้

เป็นส่วนมาก และผู้มีสิทธิออกเสียงก็สามารถพิจารณาคุณลักษณะของผู้สมัครได้ด้วยนอก จากดูในชั้นแรกว่าดีแล้ว แต่ผู้แทนแอบไปประพฤติชั่วภายหลังในบางกรณีซึ่งอังกฤษไม่ใช้วิธี “Recall” คือให้ราษฎรเรียกตัวกลับคืน

เมื่ออังกฤษแบ่งเขตเลือกตั้งไม่กว้างขวางใหญ่โตนัก เขาก็แยกหน่วยออกเสียงได้ หลายหน่วยสะดวกแก่การที่คนอังกฤษมาลงคะแนนเสียงโดยไม่เสียเวลาเดินทางมาไกล ๆ ผมจึง ได้ชี้แจงกับนักเรียนไทยในสหพันธรัฐเยอรมันเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ครั้งหนึ่งกับนักเรียนไทยใน อังกฤษเมื่อ ๒๕๑๖ อีกครั้งหนึ่งว่า *การที่เมืองไทยมีหน่วยเลือกตั้งห่างไกลกันมากนั้นก็เป็น ธรรมดาที่ราษฎรจะสะดวกการทำมาหากินทั้งวันมาลงคะแนนได้อย่างไร จะมีก็แต่คนที่อยู่ไม่ ห่างหน่วยเลือกตั้ง ฉะนั้นการที่ผู้ลงคะแนนที่แล้ว ๆ มาเป็นจำนวนน้อยนั้น จะขัดความคิด มาให้ราษฎรไม่ได้* คือทางราชการต้องจัดให้มีหน่วยเลือกตั้งให้มากขึ้นพอแก่การที่ราษฎรจะ มาลงคะแนนได้โดยไม่เสียเวลาทำมาหากินทั้งวัน ในสมัยก่อนมีเจ้าหน้าที่น้อยแต่ในสมัยนี้เรา อาจขอแรงนิสิตนักศึกษาที่นักเรียนที่ปรารถนาให้ประชาชนเลื่อมใสในระบบประชาธิปไตยไปช่วย เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยเลือกตั้ง ผมคิดว่าท่านเหล่านี้เต็มใจช่วยแน่และเราจะได้การเลือกตั้งที่ บริสุทธิ์ยิ่งกว่าที่เคยมีมาในบางกรณีที่เราเรียกกันว่า “ไฟไฟ” คือเจ้าหน้าที่บางคนใช้บัตรที่ไม่มี คนมาลงคะแนนนั้นปิดเครื่องหมายในบัตรเสียเอง แล้วใส่ลงไปให้ปลงคะแนนเพื่อช่วยพวก ของตนหรือกรณีอื่นจาวเรื่อง “หีบไฟ” ในสมัยเสริม nang คติลาซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่เห็นว่าคะแนนที่ พวกตนได้รับแม้จะทั้งไฟ ไฟแล้วก็สู้ฝ่ายอื่นไม่ได้จึงทำลายบัตรในหีบออกเสียงนั้นทั้งหมดแล้ว ทำ “ไฟไฟ” ขึ้นใหม่ นับคะแนนใหม่ทำให้ผู้สมัครฝ่ายตนชนะโดยวิธีหีบไฟนั้น คตินี้นำถึงโรง ศาลที่ท่านผู้หนึ่งถูกอัยการฟ้องในข้อหาคุกคามผู้แทนการทูตอเมริกันว่า “ก๊วยมะริกัณ” ที่มาพูด เอาใจจอมพล ป. ว่าใน ส.ร.อ. นั้น ที่ชีกาโกมีนักเลงยกเอาหีบบัตรออกเสียงไปคือ ๆ จาก เจ้าหน้าที่

ผมเห็นว่าการแบ่งเขตตามแม่ระบบประชาธิปไตยทางรัฐสภาดังกล่าว และเคยนำมา ใช้ในประเทศไทยก่อนรัฐประหาร ๘ พ.ย. ๒๔๙๐ นั้น รัฐเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า เช่นใน การทำสแตมป์เครื่องหมายแท้มสำหรับผู้สมัครคนหนึ่ง ๆ ที่ใช้ปิดบนบัตรนั้นก็ทำเพียงไม่ ก็แถวเพราะในเขตหนึ่ง ๆ ไม่มีคนสมัครล้นหลาม แต่การรวมเขตจังหวัดใหญ่เช่นจังหวัด

พระนครที่มีผู้แทนได้ ๑๐ คน แต่ละพรรคก็ส่งคนของตนสมัคร ๑๐ คนรวมกว่า ๕ พรรคก็มี สแตมป์แท้มที่รัฐต้องพิมพ์ให้อย่างน้อย ๕๐ ใบเป็นบัญชีทางว่า หรือแบ่งออกเป็นท่อนๆ ก็ หลายท่อนจึงเหลือที่ไม่ใช้หลายท่อนต้องเสียเปล่าคิดเป็นเงินจำนวนไม่น้อย เงินที่เสียไปนี้ถ้า เอามาทำสมุดแจกนักเรียนก็ได้หลายล้านเล่ม

ส่วนหน่วยเลือกตั้งภายในเขตก็ควรจัดให้มีทุกหมู่บ้านแทนที่จะมีหน่วยละตำบลนั้น เวลานั้นมีประมาณ ๔๔,๖๐๖ หมู่บ้าน เมื่อหักจำนวน ๕๐๓๖ ตำบลที่เคยจัดเป็นหน่วยเลือกตั้ง อยู่เดิมนั้นก็ยังมีหน่วยที่จะจัดเพิ่มประมาณ ๔๐,๐๐๐ หน่วย ค่าทำบัตรก็ประมาณไม่มาก กว่าเดิมแต่จะถูกกว่าเพราะมีการแบ่งเขตจะใช้จ่ายเพิ่มเฉพาะค่าทำให้ปลงบัตรและค่าพาหนะเบี้ย เลี้ยงเจ้าหน้าที่ประมาณหน่วยละ ๕๐๐ บาท รวมเป็นเงินที่จะเพิ่มในการนี้ประมาณ ๒๐ ล้าน บาท ซึ่งผมเห็นว่าคุ้มและได้ผลเกินค่าที่จะทำให้ราษฎรทั่วทั้งประเทศสนใจในระบบประชาธิปไตย

๔. เสนอให้รัฐจ่ายค่าป่วยการให้ราษฎรที่ลงคะแนน

๔.๑ นอกจากนั้นผมคิดขึ้นเองว่าน่าจะทดลองทำเป็นประวัติการณ์ของโลกบ้างว่า ผู้ มีสิทธิออกเสียงคนโตมาลงคะแนนก็จะได้รับค่าป่วยการจากรัฐบาลครั้งละ ๑๐ บาท ผมกะเนว่า ในจำนวนพลเมืองไทยร่วม ๔๐ ล้านคนนั้นมีจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงประมาณ ๒๐ ล้านคน รัฐ ก็ใช้เป็นค่าป่วยการของราษฎร ๒๐๐ ล้านบาทซึ่งไม่น่าเสียดายเพราะเท่ากับคืนเงินที่เก็บภาษี อากรมาจากราษฎรคืนให้คนละ ๑๐ บาทในวันเลือกตั้ง ถ้าหากเอาเงินที่รัฐบาลยืมได้จากผู้ ทำลายประชาธิปไตยตั้งแต่ยุคนี้เป็นต้นมา จนถึงถนอมประภาสที่รัฐบาลควรยึดได้ก็ประมาณ พัน ๆ ล้านบาท รัฐบาลเอาคืนราษฎรคราวละ ๒๐๐ ล้านบาทต่อการเลือกตั้งครั้งหนึ่งใน รอบ ๔ ปีก็เป็นอย่างนั้นว่าในรอบ ๑๐๐ ปีนี้มีการเลือกตั้ง ๒๕ ครั้งก็มีเงินพอคืนให้ราษฎรได้โดย ตรง ชนรุ่นปัจจุบันนี้ก็จะปลูกฝังนิสัยประชาธิปไตยได้มั่นคงแล้วถ่ายทอดให้ชนรุ่นใหม่ในอีก ๑๐๐ ปีข้างหน้าโน้นให้พัฒนาต่อไปได้

การคืนเงินให้ราษฎรโดยตรงตามวิธีที่ผมเสนอมานี้เป็นประโยชน์กว่าที่รัฐบาลจะ เอาเงินที่ยืมได้จากผู้ทุจริตไปใช้ในงบประมาณประจำของรัฐบาลซึ่งเรียกอย่างคนไทยว่า “เบี้ย หัวแตก” โดยกระทรวงนั้นกระทรวงนี้จะขอแบ่งเอาไป

๔.๒ ผมเห็นอีกว่าวิธีที่รัฐจ่ายค่าบ่วยการให้ผู้มีสิทธิออกเสียงมาลงคะแนนนั้นยังจะช่วยป้องกันมิให้ผู้สมัครเริ่มโกงตั้งแต่ต้นโดยวิธีจ่ายค่าพาหนะเป็นสินน้ำใจให้ผู้มาลงคะแนน

๕. ชนรุ่นใหม่จะมีทางได้เป็นผู้แทนในทางปฏิบัติหรือไม่

๕.๑ นักศึกษาบางคนขอให้ผมอธิบายวิธีเลือกตั้งของเยอรมัน ผมได้ตอบว่าผมเพิ่งแต่เคยเรียนทางตำราเมื่อครั้งผมเป็นนักศึกษาคณะนิติศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศสอันตรงกับสมัยที่ประเทศเยอรมันใช้รัฐธรรมนูญฉบับ “ไวมาร์” (Weimar) ซึ่งเป็นวิธีที่ Victor d'Hondt คิดขึ้นโดยปรับปรุงจากวิธีของ C.C.G. Andrae ชาวเดนมาร์กเมื่อระบบนาซีเกิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๓๓ แล้วไม่มีการเลือกตั้งจนกระทั่งหลังพินรัฐแล้วนำวิธีก่อนนาซีนั้นกลับมาใช้โดยปรับปรุงใหม่ วิธีนี้เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Proportional Representation” อักษรย่อ P.R. เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Representation Proportionnelle” อักษรย่อ R.P. คือการถัวเฉลี่ยผู้แทนตามพรรค (ตามฉบับเดิมที่คณเดนมาร์กคิดขึ้นนั้นให้เฉลี่ยแก่ผู้สมัครไม่สังกัดพรรคด้วย) ถือกันว่าเป็นยุติธรรมดีสำหรับการเลือกตั้งระบบพรรค แต่วิธีการยุ่งยากในการคำนวณคือผู้มีสิทธิออกเสียงคนหนึ่งมีสิทธิออกเสียง ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ สมาชิกทั้งหนึ่งของรัฐสภาได้รับเลือกจากเขตมีผู้แทนได้คนเดียว ส่วนตำแหน่งที่เหลือแบ่งกันตามส่วนเฉลี่ยจากเขตมีผู้แทนได้หลายคน จำนวนผู้แทนที่พรรคหนึ่งๆ ได้ในเขตที่มีผู้แทนได้คนเดียว นั้นให้หักออกจากจำนวนรวมของตำแหน่งผู้แทนเพื่อจะได้ตำแหน่งจากการเลือกตั้งตามบัญชี (ลิสต์) ของพรรค ขอให้ให้นักศึกษาถามผู้รู้ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้แจ่มแจ้งด้วย ส่วนการปฏิบัติ นั้นผมไม่เคยมีโอกาสไปดูมาจึงอธิบายไม่ได้ ขอให้นักศึกษาถามผู้มีประสบการณ์ช่วยอธิบายด้วย

แม้วิธีนี้จะยุติธรรมสำหรับการเลือกตั้งระบบพรรค แต่ราษฎรอังกฤษแห่งประเทศแม่ประชาธิปไตยก็ยังขึ้นไม่ถึงวิธีนี้ ผมวิตกว่าราษฎรไทยที่แม้มีสิทธิออกเสียงครั้งเดียวในการเลือกตั้งสมัยหนึ่งๆ นั้นยังไม่ค่อยไปออกเสียงกันตามวิธีจัดตั้งหน่วยดังกล่าวแล้ว ถ้าจะให้มาออกเสียง ๒ ครั้ง ในสมัยเดียวกันจะบ่นว่าอย่างไรบ้างผมก็ไม่ทราบ นอกจากจะใช้วิธีให้ค่าบ่วยการตามที่ผมเสนอในข้อก่อน

๕.๒ ผมวิตกถึงเยาวชนรุ่นใหม่ว่าถ้ารัฐธรรมนูญใหม่ ที่ยืนยันจะเอาการเลือกตั้งที่บังคับให้ผู้สมัครสังกัดพรรคให้จงได้ และกฎหมายเลือกตั้งก็ต้องอนุโลมวิธีอเมริกันหรือเยอรมันแล้ว ท่านทั้งหลายที่เป็นพลังใหม่กำลังเจริญงอกงามนั้นท่านจะมีทางได้รับเลือกเป็นผู้แทนในทางปฏิบัติหรือไม่

๕.๓ ผมได้กล่าวแล้วถึงผลทางปฏิบัติ ของการเลือกตั้งระบบพรรค ที่มีสองพรรคใหญ่ใน ส.ร.อ. ซึ่งเป็นพรรคแทนนายทุนด้วยกันทั้งคู่เพื่อผูกขาดอำนาจรัฐไว้เพื่อพวกของตน โดยอาศัยวิธีการเลือกตั้งที่ได้ผลก็ตกกันพรรคที่เกิดขึ้นใหม่มิให้ก้าวหน้าต่อไปได้

ส่วนในสหพันธรัฐเยอรมันซึ่งใช้วิธีเลือกตั้งเยอรมันดังกล่าวแล้ว ได้ผลทำให้พรรคใหญ่ ๒ พรรคที่มีชื่อพ่วงท้ายว่า “ดีโมแครท” และพรรคย่อมมีพรรคหนึ่งพ่วงท้ายชื่อด้วยคำว่า “ดีโมแครท” เช่นกัน แปลตามคำพ่วงท้ายก็คือ “ประชาธิปไตย” ด้วยกัน หากเพี้ยนกันในคำนำหน้า (ผมขอเอาชื่อที่แปลเป็นภาษาอังกฤษมากล่าวไว้เพื่อความสะดวก)

ก. พรรค “โซเชียล ดีโมแครท” แปลเป็นไทยว่า “สังคมประชาธิปไตย”

ข. พรรค “คริสเตียน ดีโมแครท” แปลเป็นไทยว่า “คริสเตียนประชาธิปไตย”

ค. พรรค “ฟรี ดีโมแครท” แปลเป็นไทยว่า “เสรีประชาธิปไตย”

พรรคเยอรมันดังกล่าวนั้น ได้ชุมพลังที่เป็นมรดกสืบทอดมาจากพรรคที่มีอยู่ก่อนในอดีต ชุมพลังนี้ อาจเป็นพวกนายทุน พวกกรรมกร รวมทั้งพวกนิยมเผด็จการนาซีของฮิตเลอร์ที่แทรกเข้ามาในพรรคฝ่ายขวา โดยเปลี่ยนเพียงยูนิฟอร์มเก่ามาใช้ป้ายยี่ห้อใหม่ที่แสดงภายนอกว่า “ประชาธิปไตย” เยาวชนเยอรมันที่อุดมคติมั่นคงในระบบประชาธิปไตยแท้จริงของมวลราษฎรนั้น ไม่มีทางที่จะได้รับเลือกเข้ามาเป็นผู้แทนในรัฐสภา คือจำต้องสนับสนุนพรรคที่มีอุดมคติก้าวหน้าบ้างเช่นพรรคโซเชียลดีโมแครทที่มีอุดมคติแห่งขบวนการสังคมนิยมสากล ไม่ใช่มีแต่ชื่อว่าสังคมนิยม ก็ยังดีกว่าจะปล่อยให้พรรคที่แม้ชื่อท้ายว่าประชาธิปไตยแต่เป็นตัวแทนของอภิสิทธิชน

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญเยอรมันฉบับปัจจุบันยังมีความเป็นประชาธิปไตยพอสมควร พรรคเล็กพรรคน้อยจะมีอุดมคติสังคมนิยมแท้จริงหรือเป็นคอมมิวนิสต์ก็ได้ หากไม่มีทางชนะการเลือกตั้งโดยวิธีเลือกตั้งชนิดถัวเฉลี่ยคะแนน

๕.๔ ส่วนในประเทศไทยนั้นถ้าหากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ดำเนินตามแนวทางฉบับ ๒๕๖๒ โดยมีผู้กล่าวว่าเป็นรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่สุดที่กำหนดอุดมการณ์ของสังคมไทย เอาไว้เป็นสังคมเสรีนิยม ท่านก็ไม่อาจตั้งพรรคที่มันนโยบายอย่างอื่นนอกจากวิธเสรีนิยมเท่านั้น

ตามที่อ้างว่าอุดมการณ์ของสังคมไทยเป็นสังคมเสรีนิยมนั้น ชัดต่อประวัติศาสตร์ของชาติไทย ผมเคยกล่าวไว้ในปาฐกถาต่อนักศึกษาเรียนอังกฤษ เมื่อ ๒๘ ก.ค. ๒๕๑๖ ว่า พระองค์เจ้าองค์หนึ่งท่านเห็นว่าสังคมนิยมทำได้ในเมืองไทยซึ่งเป็นสิ่งเคยทำมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา นั้น ซึ่งผมเห็นว่าท่านรับสั่งตรงตามที่ปรากฏในกฎหมายสมัยอยุธยา และยิ่งกว่านั้นชัดต่อความจริงที่สมเด็จพระยาคำรงเมื่อครั้งทรงเป็นเสนาบดีมหาดไทย ที่เสด็จไปตรวจราชการภาคอีสานทรงพบสภาพความเป็นอยู่ของชนบทแห่งหนึ่ง ซึ่งพระองค์ทรงเขียนในรายงานว่าเปรียบเทียบ “โซเซียลิสต์” ทั้งนี้เป็นสภาพตามธรรมชาติของคนไทยเอง โดยขณะนั้นยังไม่มีทางรถไฟหรือทางถนนรถยนต์หรือทางเครื่องบินไป คนไทยเหล่านั้นจึงมิได้รับอิทธิพลลัทธิสังคมนิยมที่แพร่มาจากต่างด้าว (ผมได้กล่าวเรื่องสมเด็จพระองค์นี้ไว้ในหนังสือว่าด้วยความเป็นอนิจจังของสังคม)

เราต้องดูความจริงว่า ถ้าเป็นเสรีนิยมแล้วผู้ที่สามารถใช้สิทธิในทางปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนั้น เช่นในการสมัครรับเลือกตั้งก็จะมีแต่คนมีทุนหรือรับเงินจากนายทุน เป็นส่วนมากที่สามารถชนะในการเลือกตั้ง ตามที่ผมยกตัวอย่างไว้ในปาฐกถาของผมที่อังกฤษ แล้ว ดังนั้นจึงทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในทางปฏิบัติบทบัญญัติกำหนดแนวนโยบายของรัฐให้เป็นแต่ในทางเสรีนิยมอย่างเดียว จึงขัดกับลัทธิประชาธิปไตยสมบูรณ์ของปวงชน ถ้าเราเคารพปวงชนแท้จริงแล้วก็ต้องให้เสรีภาพแก่ปวงชนว่าจะสมัครใจใช้สิทธิอะไร ยิ่งเขียนห้ามสังคมนิยมไว้สังคมนิยมก็จะมาถึงเร็วโดยวิถีทางอื่นนอก รัฐสภา ฉะนั้นควรให้ทุกคนมาสู้กันทางรัฐสภาอย่างเสรีจะเหมาะกว่า ขอให้ดูราชอาณาจักรอื่นบ้าง เช่น เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ เขาก็ยอมให้ลัทธิต่าง ๆ สู้กันอย่างเสรีในรัฐสภา บางครั้งฝ่ายสังคมนิยมชนะก็ได้ปลงล้างสถาบันกษัตริย์ ถ้ารัฐบาลสังคมนิยมทำไม่ดีก็ต้องถูกราชการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่เป็นเสรีนิยมในคราวเลือกตั้งครั้งต่อไป

๖ การมีสภาเดียว

คุณเสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ ได้แจ้งให้ผมทราบว่าก่อนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม นั้น นักศึกษาได้จัดการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นฉบับหนึ่ง โดยกำหนดให้มีสภาผู้แทนราษฎรแต่สภาเดียว เพราะเห็นว่าการมีสภาสูงที่เรียกว่าวุฒิสภาหรือพฤฒิสภานั้น เป็นการฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น เพราะทำให้ค่าใช้จ่ายของราษฎรโดยไม่จำเป็นและทำให้เรื่องล่าช้า **เมื่อได้สนทนากันแล้ว ผมมีความเห็นด้วยกับความดำริของนักศึกษา ที่จะให้มีสภาผู้แทนราษฎรแต่สภาเดียว** จึงได้รวบรวมความเห็นสนับสนุนนักศึกษาตามที่ได้แจ้งแก่คุณเสาวนีย์ และที่ผมได้ค้นเพิ่มเติมประกอบรวมกันมาดังต่อไปนี้

๖.๑ หลักการเดิมที่มีสภาสูงไว้เพื่อมีหน้าที่ยับยั้ง ร่างกฎหมายที่สภาผู้แทนเสนอมานั้นโดย **ถือกันว่าสมาชิกสภาสูงเป็นผู้มีอายุมากกว่าสมาชิกสภาล่างจึงย่อมไต่ตรองรอบคอบไม่หุนหันพลันแล่น** แต่ความจริงผมเคยเล่าให้คุณเสาวนีย์ฟังว่าสมาชิกสภาสูงมีอายุมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนนั้นก็**เป็นแต่เขียนไว้ในกฎหมาย** ว่าสมาชิกสภาสูงต้องมีอายุอย่างต่ำมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทน **แต่ก็มีได้มีข้อห้ามไว้ว่าถ้าคนมีอายุสูงเท่าใดจึงสมควรเป็นสมาชิกสภาผู้แทนไม่ได้** ดังนั้นเราจึงเห็นจากรูปธรรมที่ประจักษ์ว่า **สมาชิกสภาผู้แทนมีอายุขนาดเป็นพ่อหรือปู่ของสมาชิกสภาสูงได้หลายคน** เช่นท่านเชอซิลล์มีอายุถึง ๘๑ ปี ก็ยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนของอังกฤษ ท่านแฮร์รีโอดมีอายุถึง ๘๕ ปีก็ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนของฝรั่งเศสและยังมีอีกหลายท่านที่นับไม่ถ้วนที่มีอายุสูงยิ่งกว่าอายุของสมาชิกสภาสูงแต่ท่านก็เป็นสมาชิกของสภาผู้แทนแม้ในประเทศไทยเราเองผู้แทนหลายคนมีอายุมากกว่าวุฒิสมาชิก **ฉะนั้นถ้ามีสภาเดียวก็ย่อมมีสมาชิกทั้งหนุ่มและแก่คละกันไป** ฝ่ายคนหนุ่มใจร้อนหน่อยก็มีฝ่ายคนแก่ในสภาช่วยกันเหนียวรั้งไว้ได้ ดังนั้นทฤษฎีที่ว่าสมาชิกสภาสูงมีอายุมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนจึง**ไม่เป็นไปตามความจริงที่ประจักษ์**

๖.๒ ผมได้ชี้แจงแก่คุณเสาวนีย์ ๖ ถึงวิธีประชุมพิจารณาของสภาผู้แทนแล้วว่ามี ๓ วาระคือวาระที่ ๑ เป็นขั้นพิจารณาว่าจะรับหลักการร่าง พ.ร.บ. หรือไม่ วาระที่ ๒ คือการพิจารณารายละเอียดในร่าง พ.ร.บ. แล้วก็เข้าสู่วาระที่ ๓ คือการลงมติขั้นสุดท้ายว่าจะให้ร่าง พ.ร.บ. นั้นใช้เป็นกฎหมายได้หรือไม่ ดังนั้นถ้ามีสภาเดียวก็ควรแก้การพิจารณาวาระที่ ๓

ให้ยืดเวลาออกไปเพื่อสมาชิกทั้งหมดและ แก่จะได้มีเวลาช่วยกันตรึกตรอง ให้รอบคอบอีกครั้งหนึ่ง แทนที่ข้อบังคับการประชุมสภาและวิธีปฏิบัติที่เคยทำกันมาได้รวดเร็วเกินไปนัก คือเมื่อพิจารณาвање ๒ เสร็จแล้ว ประธานสภาโดยมากก็ให้สมาชิกลงมติวาระที่ ๓ ทันที ผมจึงเห็นว่าเราควรแก้ไขเสียใหม่ให้ทั้งระยะเวลาการพิจารณาвањеที่ ๓ ไว้ให้มีเวลาที่สมาชิกจะตรึกตรองไม่ใจเร็วด่วนได้เพื่อลงมติ ให้เสร็จไปอย่างที่เคยทำมา กำหนดเวลานี้จะควรเท่าใดก็สุดแท้แต่การศึกษาจะพิจารณาโดยเทียบกับรัฐธรรมนูญไทยที่เคยมีสภาสูงว่า ได้กำหนดระยะเวลาที่สภาสูงจะต้องพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ที่สภาผู้แทนพิจารณาแล้วนั้นให้เสร็จไปภายในกี่วัน

รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๘ มาตรา ๕๔ กำหนดให้พฤษภาพิจารณาลงมติภายในกำหนด ๓๐ วันแต่ถ้าเป็น พ.ร.บ. การเงินต้องพิจารณาและลงมติให้เสร็จภายใน ๑๕ วัน

แต่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๒ ที่มีผู้อ้างว่าเป็นประชาธิปไตยที่สุดนั้น ผู้ร่างท่านเห็นว่ารัฐธรรมนูญ ๒๔๘๘ ใจร้อนเกินไปที่กำหนดเช่นนั้น ฉะนั้นท่านผู้ร่างฉบับ ๒๔๙๒ จึงบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๒ ว่าให้วุฒิสภาพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ที่สภาผู้แทนพิจารณาแล้วเสนอมานั้นให้เสร็จไปภายใน ๖๐ วัน ส่วน พ.ร.บ. การเงินให้เสร็จไปภายใน ๓๐ วัน เป็นการทวิคูณเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๘

ผมจึงขอให้การศึกษาตั้งกลุ่มพิจารณาด้วยตนเองเทียบเคียงรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับ ที่มีสภาสูงว่าจะควรทั้งระยะเวลาเมื่อสภาผู้แทน พิจารณาвањеที่ ๒ แล้วไว้สักกี่วันก่อนที่จะลงมติในвањеที่ ๓

๖.๓ ประเทศไทยเรามีพระมหากษัตริย์ที่รัฐธรรมนูญตั้งแต่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เป็นต้นมานั้นก็ถวายพระราชอำนาจพระองค์ท่านให้ทรงยับยั้งร่าง พ.ร.บ. ได้ ก็เหตุไฉนเล่าผู้ที่อ้างว่าจงรักภักดีในพระองค์ท่านจะคิดการตัดพระราชอำนาจมาให้แก่วุฒิสภาเป็นผู้ยับยั้งกฎหมาย

๖.๔ หลายราชอาณาจักรที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขก็มีทางโน้มไปในทางมีสภาผู้แทนราษฎรเดียว เช่นราชอาณาจักรเดนมาร์กมีสภาผู้แทนราษฎรเดียวเรียกว่า “Folketing”

ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก ราชอาณาจักรสวีเดนมีสภาผู้แทนราษฎรเดียวเรียกว่า “Riksdag” ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก

ขอให้สังเกตไว้ด้วยว่ามหาราชอาณาจักรญี่ปุ่นซึ่งมีพระจักรพรรดิเป็นประมุข อันเป็นพระราชวงศ์ที่ยั่งยืนนานที่สุดในโลก เพราะองค์แรกแห่งราชวงศ์ ชื่อพระเจ้าชิมมู ได้สถาปนาพระราชวงศ์ขึ้นเมื่อประมาณ ๒๔๐๐ ปีและมี พระทายาทสืบ ต่อมาจน กระทั่งถึงพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะปัจจุบันนี้ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นก็ได้ยกเลิก “สภาเจ้าศักดินา” (House of Peers) โดยยกเลิกฐานันดรศักดิ์เจ้าศักดินาที่มามีแต่โบราณกาลนั้นหมดสิ้นไป สภาสูงของญี่ปุ่นปัจจุบันนี้มีชื่อว่า “สภาที่ปรึกษา” (House of Councillors) มีจำนวน ๒๕๐ คน ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งโดยตรง ๑๐๐ คนและอีก ๑๕๐ คนเลือกโดยแขวงของมณฑล คือเป็นสภาสูงที่ราษฎรเลือกตั้ง ส่วนสภาผู้แทนนั้นราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก ดังนั้นแม้ญี่ปุ่นจะมี ๒ สภาแต่สมาชิกก็เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา เมื่อสมัยปัจจุบันราชอาณาจักรต่าง ๆ ได้เปลี่ยนระบบโบราณมาเป็นวิธีให้ราษฎรเลือกตั้งผู้แทนตั้งนั้นแล้ว เราก็ควรพิจารณาว่าเหตุใด ผู้ที่ต้องการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยจึงยังต้องการให้มีวุฒิสภาที่ราษฎรมิได้เป็นผู้เลือกตั้งสมาชิก และจะถือเอาตัวอย่างของอังกฤษที่ต้องศึกษาประวัติและลักษณะของสภาสูงอังกฤษให้ถูกต้องว่าเป็นสัญลักษณ์เฉพาะของอังกฤษที่เป็นประเพณีสืบมาจากที่ประชุมของเจ้าศักดินา แก้วน้อยใหญ่ที่อยู่ใต้พระราชอาสน์ เปรียบประจักษ์สภาพสหพันธ์เจ้าศักดินาอังกฤษตามที่ผมเคยกล่าวไว้ในบทความอื่น ๆ แล้ว

๖.๕ ในประเทศไทยเราเองก็เคยมีสภาเดียวซึ่งพระปกเกล้า ฯ ได้พระราชทานไว้ ต่อมาในปี ๒๔๘๙ จึงมี ๒ สภา ผมเห็นเป็นการสมควรที่จะชี้แจงความเป็นมาดังต่อไปนี้

ก. ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ผมในนามคณะราษฎรเป็นผู้ร่างขึ้น เดิมไม่มีคำว่า “ชั่วคราว” ครั้นเมื่อผมนำไปทูลเกล้าถวายพระปกเกล้า ฯ ทิวส์โชทัยพระองค์ได้ขอให้เติมคำว่า “ชั่วคราว” แล้วก็ได้ทรงเขียนลายพระหัตถ์เองเติมคำว่า “ชั่วคราว” ไว้ โดยรับสั่งว่าให้ใช้ไปพลางก่อนแล้วจึงตั้งกรรมการและให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้เป็นรัฐธรรมนูญถาวรขึ้น โดยทรงเห็นชอบด้วยในการให้มีสภาเดียว

ข. การร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ได้ถือหลักการมีสภาเดียว ผมได้กล่าวไว้ในบทความอื่น ๆ ว่าในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้พระปกเกล้าฯ ได้เสนอพระทัยพระราชทานพระราชดำริมายังรัฐบาลว่ารับสั่งให้พระยามโนปกรณซ์ไปเฝ้าบ้าง ให้พระยาพหลฯ กับข้าพเจ้าไปเฝ้าบ้าง และพระราชปราชญ์นั้นคณะราษฎรได้ถวายให้ทรงร่างโดยพระองค์เองตามพระราชประสงค์ ส่วนตัวบทนั้นก็ให้ทรงพิจารณาครบถ้วนกระบวนการอย่างแท้จริงตามที่ปรากฏในพระราชปราชญ์ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้กล่าวไว้ในบทความอื่น ๆ แล้ว ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ว่าพระปกเกล้าฯ ในฐานะทรงแทนระบบสมบูรณาฯ ได้ทรงโอนพระราชอำนาจมาให้ปวงชนเพื่อให้มีสภาเดียวอันถือว่าเป็น “สังคมสัญญา” ระหว่างพระปกเกล้าฯ ในฐานะทรงแทนระบบสมบูรณาฯ กับปวงชนชาวไทย แต่ในรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคมนั้น ได้มีบทบัญญัติให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ มิใช่โดยวิธีรัฐประหาร ดังนั้นในการตรารัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ ให้มี ๒ สภานั้นก็โดยอาศัยวิธีการรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคมที่อนุญาตไว้ ความเป็นมาของการให้มี ๒ สภาตามรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ เป็นอย่างไรนั้นจะกล่าวในข้อ จ. ต่อไป

ค. มีบางคนโฆษณาหลอกลวงให้ชนรุ่นใหม่ที่หลงเข้าใจผิดว่าพระปกเกล้าฯ จำใจต้องพระราชทานรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ประจวบเป็นพระลัญจกรประทับบนรัฐธรรมนูญฉบับนั้นที่คณะราษฎรทุลเกล้าฯ ถวาย ผมขอชี้แจงความจริงว่านอกจากทรงพระกรุณาพระราชทานพระราชกระแสและทรงยกร่างพระราชปราชญ์ประกอบรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. แล้ว ยังมีการปฏิบัติที่แสดงว่าพระองค์เต็มพระทัย ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่แม้จะมีอายุมากแล้วซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชสำนักและนายทหารรักษาวังสมัยนั้นคงจำกันได้ว่า ก่อนถึงวันพระราชทานพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้นพระองค์ได้เสด็จไปที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อทรงบัญชาการด้วยพระองค์เองว่าพิธีนั้นควรจัดอย่างไร ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยามโนปกรณซ์ฯ พระยาพหลฯ และผมไปเฝ้าด้วย แล้วได้ทรงบัญชาการซ้อมพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญโดยให้นายทหารรักษาวังจำนวนหนึ่งยืนทางฝ่ายซ้ายสมมติว่าเป็นที่ประทับของเจ้านายที่จะมาเฝ้าในราชพิธีทางฝ่ายขวาของราชบัลลังก์ให้พระยามโนปกรณซ์ฯ พระยาพหลฯ และผมกับคณะสมาชิกราษฎรจำนวนหนึ่งยืนเข้าแถวสมมติว่าเป็นที่ซึ่งคณะกรรมการราษฎรและเสนาบดีและข้าราชการประ-

จำชั้นผู้ใหญ่จะยื่นเฝ้าในวันราชพิธี ส่วนเบื้องหน้าพระราชบัลลังก์นั้นกำหนดให้เป็นที่ยืนเฝ้าของเจ้าประเทศราชและขุนนางผู้ใหญ่อื่นๆ นี่ก็แสดงชัดแจ้งว่ามีใช้พระองค์ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญโดยถูกบังคับหรือโดยเลียมได้ก็จำต้องพระราชทาน

เมื่อได้กล่าวมาถึงตอนนี้แล้วก็ควรกล่าวเพื่อประวัติศาสตร์ไว้ด้วยว่าในวันพระราชทานรัฐธรรมนูญนั้น เจ้าประเทศราชซึ่งเป็นประมุขของไทยแห่งนครและรัฐต่าง ๆ ที่ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ก็ได้เต็มใจมาเฝ้าเห็นพ้องต้องกันสนับสนุนรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ อาทิ เจ้าแก้วนรวรรัฐ ซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่, เจ้าจักรคำจร ผู้ซึ่งเป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน, พระยาพิพิธเสนามาตย์ซึ่งเป็นราชาแห่งยะหริ่ง (อำเภอยามู), พระยาภูผา ฯ ซึ่งเป็นราชาแห่งระแงะ นอกจากนี้หลายท่านที่เป็นเชื้อสายของราชาหรือสุลต่านในบางจังหวัดภาคใต้ก็ได้มาร่วมแสดงความยินดีที่ราชอาณาจักรสยามมีรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย โดยถือเอาตัวบทถาวรเป็นสัญลักษณ์ ส่วนบทเฉพาะกาลนั้นก็เป็นเรื่องชั่วคราวซึ่งหมกกำหนดเฉพาะกาลแล้วก็มีบทถาวรตามมาตรา ๑๖ ที่บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า “สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเป็นผู้ “เลือกทั้งสิ้น”

ง. บางคนไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนว่า “ผู้แทนราษฎรชั่วคราว” จำนวน ๑๐ คน ซึ่งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎรตั้งขึ้นตามฉบับ ๒๗ มิถุนายนนั้นคือใครบ้าง โดยผู้ไม่รอบคอบนั้นอ่านแต่ตัวหนังสือเมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องของผู้รักษาพระนคร ฝ่ายทหารก็คิดเสียว่าเป็นเรื่องอย่างจอมพลสฤษดิ์หรือจอมพลถนอมแต่งตั้งขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ผมจึงขอให้บัณฑิตศึกษานักเรียนและมวลราษฎรที่สนใจโปรดอ่านราชกิจจานุเบกษาว่า ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารในนามคณะราษฎรมิได้แต่งตั้งพวกของตัวเท่านั้น หากตั้งท่านผู้มีฐานันดรศักดิ์จากระบบสมบูรณาเป็นส่วนใหญ่กว่าสมาชิกคณะราษฎรเอง คือ เจ้าพระยา ๓ ท่าน คือ (๑) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาวงศาอนุประพันธ์ ผู้ซึ่งเป็นพระอัยยกา(ตา) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน (๒) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาพิชัยญาติ (๓) มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี รองลงไปมีนายพลตรี มหาเสวกตรี มหาอำมาตย์ตรีและโท ที่มีบรรดาศักดิ์พระยา ๑๕ คน รองต่อไปมีนายพันเอก นายนาวาเอก นายพันตำรวจเอก อำมาตย์เอก ที่มีบรรดาศักดิ์พระยา ๖ คน ที่มีบรรดาศักดิ์พระ ๓ คน ที่มีบรรดาศักดิ์หลวง

๒๐ คน นอกนั้นไม่มีบรรดาศักดิ์ ในจำนวนนั้นมีเชื้อราชตระกูลหลายท่าน คือ ท่านเจ้าพระยาวงศา ฯ แห่งราชตระกูล “สนิทวงศ์ ฯ” ท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ ฯ แห่งราชตระกูล “เทพหัสดิน ฯ” ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ แห่งราชินิกุล “บุณาค” พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ แห่งราชตระกูล “อิศรศักดิ์ ฯ” หลวงเทศาภิวงศ์ ฯ แห่งราชตระกูล “เดชาพิวงศ์ ฯ” หลวงสุนทรเทพหัสดิน แห่งราชตระกูล “เทพหัสดิน ฯ” หลวงจำริอิศรานุวรรต แห่งราชตระกูล “อิศรางกูร ฯ” หลวงเกษสทรรณ และหม่อมหลวงอุดม ฯ แห่งราชตระกูล “สนิทวงศ์ ฯ” ซึ่งทั้ง ๒ ท่านหลังนี้เป็นพระมาตุลา (ลุง) ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบัน ในจำนวนผู้แทนราษฎรชั่วคราว ๗๐ คนนั้นมีสมาชิกคณะราษฎรเพียง ๓๑ คนเท่านั้น เมื่อนิสิตนักศึกษา นักเรียนและมวลราษฎรทราบรายชื่อ “ผู้แทนราษฎรชั่วคราว” ตามฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นผู้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ก่อนเสนอพระปกเกล้า ฯ แล้ว ท่านผู้สนใจที่มีใจเป็นธรรมก็ย่อมเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ นั้น ท่านที่เป็นราชตระกูลกับราชินิกุลรวมทั้งผู้มีได้มีฐานะดังกล่าวแล้วคือสืบมาจากสกุลราษฎรธรรมคาสามัญ ได้ร่วมมือกันเป็นเอกฉันท์ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. เสร็จแล้วลงมติเห็นชอบ พ้องกันให้นำเสนอพระมหากษัตริย์ทรงพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะลงพระปรมาภิไธยในพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ และท่านทั้งหลายก็จะเห็นได้ว่าถ้ารัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ไม่เคารพพระมหากษัตริย์แล้วท่านที่มีฐานันดรศักดิ์ทั้งหลายนั้นจะยอมลงคะแนนให้ง่ายๆ หรือ ซึ่งต่างกับจำพวกที่เรียกกันว่า “เผือกถั่ว” ในการพิจารณาลงมติให้แก้รัฐธรรมนูญบางฉบับ

ในหนังสือ “บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒” จัดพิมพ์ในโอกาส ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕ ผมได้กล่าวความไว้ตอนหนึ่งว่า

“.....ในประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสที่ผู้จงรักภักดีอย่างแท้จริงในระบบประชาธิปไตยได้เตือนพวกที่ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “Ultra royaliste” ซึ่งมีคำอธิบายว่า พวกที่อ้างเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิปไตยเอง ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสปรากฏว่าระหว่างเวลา ๘๐ ปี นับตั้งแต่การปฏิวัติฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๗๘๙ ถึง ค.ศ. ๑๘๗๐ นั้น ราชนวงศ์บูร์บองได้กลับมาครองราชย์หลายครั้ง ต่อมาเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ นโปเลียนที่ ๓ แห่งราชวงศ์โบนาปาร์ตได้สละราชสมบัติเนื่องจากแพ้เยอรมัน ฝ่ายเจ้าสมบัติเมื่อได้ปราบปรามขบวนการสหการปารีส

สำเร็จแล้ว ก็ได้จัดให้มีระบบสภาเพื่อลงมติว่าฝรั่งเศสจะปกครองโดยระบบสาธารณรัฐหรือระบบราชาธิปไตยโดยอัญเชิญรัชทายาทแห่งราชวงศ์บูร์บงขึ้นครองราชย์ เสียงราษฎรส่วนมากที่พ้นจากการปราบปรามขณะนั้นปรารถนาตามวิธีหลังนี้ แต่ฝ่ายพวกที่ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีนั้นได้อ้างพระราชหฤทัยรัชทายาทที่จะได้รับอัญเชิญขึ้นครองราชย์ และเรียกร้องเงินเลยไปแม้เรื่องธนาตีก็นำให้เปลี่ยนจากตรงสามสี่มาใช้ธงขาวประกอบด้วยรูปดอกไม้มสามแฉก (คล้ายดอกบัวดิน)...สมเด็จพระเจ้าแห่งมาจองตา (Duc de Magenta) ได้มีรับสั่งเตือนผู้ที่ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์ราชาธิบดีและอ้างว่ารู้พระราชหฤทัยต่าง ๆ นั้นว่า ถ้าพวกนั้นต้องการจะเอาธงขาวมีรูปดอกไม้ชนิดนั้นมาใช้แทนธงสามสีแล้ว ทหารปืนยาวก็จะเดินแถวไปตามลำพังโดยปราศจากธงประจำกอง แต่พวกนั้นก็หัวรั้นไม่ยอมฟังคำเตือนของสมเด็จพระเจ้า จึงเป็นเหตุให้เสียงในรัฐสภาที่เดิมส่วนมากปรารถนาสถาปนาราชวงศ์บูร์บงขึ้นมามีอำนาจนั้นต้องลดน้อยลงไป แม้กระนั้นเมื่อถึงเวลาลงมติฝ่ายที่นิยมสาธารณรัฐชนะเพียง ๑ เสียงเท่านั้น

ถ้าหากผู้ทำตนเป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดีไม่อดอ้างเอาเด่นของตนแล้วราชวงศ์บูร์บงก็จะได้กลับขึ้นครองราชย์อีก ดังนั้น พวกที่เป็นราชาธิปไตยยิ่งกว่าองค์พระราชาธิบดี จึงมีเพียงแต่เป็นพวกที่ทำให้ราชบัลลังก์ฝรั่งเศสต้องสะเทือนเท่านั้น หากยังทำให้ราชบัลลังก์แห่งราชวงศ์บูร์บงสลายไปตั้งแต่ครั้งกระนั้นจนถึงปัจจุบันนี้”

จ. การเปลี่ยนจากมีสภาเดียวมาเป็นสองสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ นั้นผมขอให้ผู้สนใจได้อ่านหลักฐานที่ปรากฏในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ เสียก่อนเพื่อทราบความเป็นมาซึ่งเป็นหลักฐานเอกสารดังต่อไปนี้

“ต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น ได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานแก่ชนชาวไทยมาแล้วเป็นปีที่ ๑๔ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักนี้ จะได้ยังความเจริญให้เกิดแก่ประเทศชาตินับเป็นอเนกประการ ทั้งประชาชนจะได้ทราบซึ่งถึงคุณประโยชน์ของการปกครองระบอบนี้เป็น

อย่างก็แล้วก็จริง แต่เหตุการณ์บ้านเมืองก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้เลิกบทจะเพาะกาลอันมีอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้น และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นายกรัฐมนตรีจึงนำความนั้นปรึกษารวบรวมหรืออภิปรายสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ พร้อมกับคณะผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อได้ปรึกษากันแล้วรัฐบาลคณะนายควง ภัยวงศ์ จึงเสนอญัตติต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ขอให้ตั้งกรรมาธิการสามัญคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ สมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมือง และเพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สภาผู้แทนราษฎรจึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาค้นคว้าตรวจสอบรัฐธรรมนูญตามคำเสนอข้างต้นนี้ กรรมาธิการคณะนี้ได้ทำการตลอดสมัยของรัฐบาลคณะ นายควง ภัยวงศ์ คณะนายทวี บุณยเกตุ และคณะหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช

ต่อมารัฐบาลคณะหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อรวบรวมความเห็นและเรียบเรียงบทบัญญัติขึ้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อกรรมการคณะนี้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแก้ไขอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำเสนอผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ประชุมปรึกษารวบรวมหรืออภิปรายสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ และคณะผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้ตั้งกรรมการขึ้นพิจารณาเมื่อกรรมการได้ตรวจพิจารณาแก้ไขแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ จึงได้เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาลงมติรับหลักการแล้ว จึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง

บัดนี้คณะกรรมการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎร ได้พิจารณาและแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาเป็นการสำเร็จบริบูรณ์ จึงได้ทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวาย เมื่อทรงพระราชวิจารณ์ถ้วนทั่วกระบวนความแล้ว ทรงพระราชดำริเห็นว่า ประชากรของพระองค์ประกอบด้วยวุฒิปัญญาในรัฐบาลนโยบาย สามารถจรรโลงประเทศชาติของตนในอันที่จะก้าวหน้าไปสู่สากลอารยะธรรมแห่งโลกได้โดยสวัสดิ

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ เห็นอกระหม่อม โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับนี้ขึ้นไว้ ประสิทธิประสาทประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นต้นไป”

ท่านผู้สนใจทั้งหลายที่มีใจเป็นธรรมย่อมเห็นได้ว่า ผมและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ เป็นผู้ริเริ่มเลิกลบเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๑๐ ธ.ค. ๒๔๗๕ ที่ใช้มาแล้วถึงปีที่ ๑๔ แทนที่จะนั่งเฉยปล่อยให้บทเฉพาะกาลนั้นดำเนินต่อไปอีก ๖ ปี คือครบ ๒๐ ปีตามที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม ถ้ารัฐบาลได้ดำเนินการตามการริเริ่มดังที่ผมกล่าวแล้วประเทศไทยก็มีสภาผู้แทนราษฎรแต่สภาเดียว แต่ความที่ปรากฏชัดอยู่ว่ารัฐบาลคณะ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อรวบรวมความเห็นและเรียบเรียงบทบัญญัติขึ้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จแล้ว คณะรัฐมนตรีนำเสนอมูลสำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งผมดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น ครั้นแล้วผมจึงได้ประชุมปรึกษาหารือบุคคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในคำปรารภ ในระหว่างนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จกลับกรุงเทพมหานครตามคำกราบบังคมทูลของผมและของรัฐบาล ผมจึงพ้นจากหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผมเป็นรัฐบาลชั่วคราว โดยผมไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล ฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ซึ่ง ม.ร.ว. เสนีย์ ฯ ก็เป็นอยู่ด้วยผู้หนึ่งได้เสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตามร่างที่รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ฯ และคณะกรรมการได้ทำขึ้นนั้น ต่อสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อสภาพิจารณาลงมติรับหลักการให้มี ๒ สภาแล้ว จึงตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งซึ่ง
มีผมได้รับแต่งตั้งด้วยคนหนึ่ง คณะกรรมาธิการได้ตกลงเลือกผมเป็นประธานและ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ๖ เป็นเลขานุการ ผมจึงทำหน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้งพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญตามที่
สภาลงมติรับหลักการนั้น

ในระหว่างนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผมเป็นนายกรัฐมนตรี ผมได้
ดำเนินหน้าที่ประธานคณะกรรมาธิการนั้นพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ จนสำเร็จแล้วเสนอต่อ
สภาฯ พิจารณาเป็นการสำเร็จบริบูรณ์ จึงได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายตามความที่ปรากฏ
นั้นแล้ว

หลักการของรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๕ ได้เคารพหลักประชาธิปไตยอันเป็น
“สังคมสัญญา” อันศักดิ์สิทธิ์ระหว่างพระปกเกล้าฯ ในฐานะแทนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กับปวง
ชนชาวไทยที่ได้อิสสรธิปไตยสมบูรณ์ ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนโดยตรงและ
ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งวุฒิสมาชิกโดยทางอ้อม (indirect) หรือการเลือกตั้ง ๒ ชั้น แต่ใน
ระยะเริ่มแรกมีบทเฉพาะกาลให้ผู้แทนราษฎรทั้งประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒ ประกอบกัน
เป็นองค์การเลือกตั้ง ถ้ารัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๕ ยังคงใช้อยู่เพียงอีก ๓ ปี วุฒิสมาชิกก็
ต้องออกไปกึ่งหนึ่งซึ่งผู้ที่จะเป็นแทนในตำแหน่งที่ว่างก็เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา และต่อไป
อีก ๓ ปี วุฒิสมาชิกก็เป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นมาครบถ้วนบริบูรณ์

แต่เมื่อได้พิจารณาเหตุผลต่าง ๆ ในทางปฏิบัติที่ผมได้กล่าวมาแล้ว
ในข้อต่าง ๆ ข้างต้นนั้นประกอบด้วยทางโน้มของหลายราชอาณาจักร เพื่อเหมาะ
สมกับสถานการณ์ปัจจุบันของโลก ผมจึงเห็นด้วยกับองค์การนักศึกษาราช
อาณาจักรไทยควรมีสภาผู้แทนราษฎรแต่สภาเดียว

ภาคผนวก

ในหนังสือว่าด้วย “ความเป็นอนิจจังของสังคม” (ผมได้เขียนขึ้นเป็นวิทยาทาน พิมพ์ครั้งที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ แล้วได้พิมพ์ต่อมาอีก ๔ ครั้ง ท่านเจ้าสำนักวิปัสสนาใน อังกฤษได้แปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ ๑ ฉบับ อาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยใน ส.ร.อ. คนหนึ่งได้ แปลเป็นภาษาอังกฤษ ๑ ฉบับ อาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศสคนหนึ่งกำลังแปลเป็น ภาษาฝรั่งเศส ๑ ฉบับ) นั้น ผมได้กล่าวไว้มีความตอนหนึ่งว่า

๑. สิ่งทั้งหลายในโลกนี้เป็นอนิจจังไม่มีสิ่งใดหนึ่งคงอยู่กับที่ ทุกสิ่งมีอาการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง

สสารวัตถุที่ประกอบขึ้นโดยพลังของธรรมชาติหรือโดยพลังของมนุษย์ ซึ่งเรามอง ด้วยตาเปล่าอาจเห็นว่าจะไม่เคลื่อนไหวนั้น ความจริงมีการเคลื่อนไหวภายในตัวของสิ่งนั้น ๆ คือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเปลี่ยนแปลง จากความเป็นสิ่งใหม่ไปสู่ความเป็นสิ่งเก่า

พืชพันธุ์ รุกขชาติ และสัตว์ชาติทั้งปวง รวมทั้งมนุษย์ชาติที่มีชีวิตนั้น เมื่อได้ เกิดมาแล้วก็เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงโดยเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ จนถึงขีดที่ไม่อาจเติบโต ได้อีกต่อไปแล้วก็ดำเนินสู่ความเสื่อมและสลายในที่สุด

ชีวิตย่อมมีด้านบวกกับด้านลบ, มีส่วนที่เกิดใหม่ซึ่งเจริญงอกงาม กับส่วนเก่า ที่เสื่อม ซึ่งกำลังดำเนินไปสู่ความสลายแตกดับ ด้านบวกหรือด้านลบหรือสิ่งใหม่กับสิ่งเก่า ย่อมได้อยู่ในตัวของชีวิตตนเอง ซึ่งทำให้ชีวิตมีการเคลื่อนไหว

๒. มนุษย์สังคม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าสังคม ก็มีอาจหลีกเลี่ยงให้พ้นไปจากกฎแห่ง อนิจจังดังกล่าวข้างต้น, กล่าวคือ สังคมมีอาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง, สังคมย่อมมีด้านบวกกับด้านลบภายในสังคมนั้นเอง คือมีสภาวะใหม่ที่เจริญงอกงามและสภาวะ เก่าที่เสื่อมซึ่งดำเนินไปสู่ความแตกดับ

สังคมของมนุษย์มีพลังใหม่ซึ่งเป็นด้านบวกและมีพลังเก่าซึ่งเป็นด้านลบที่ปะทะ กันอยู่ อันทำให้สังคมเคลื่อนไหวไปทำนองเดียวกันกับสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายตามกฎธรรมชาติ พลังเก่าเสื่อมสลายไป, ระบบสังคมของพลังเก่าก็เสื่อมสลายไปด้วย พลังใหม่ที่เจริญเติบโต, ระบบสังคมของพลังใหม่ก็เจริญเติบโตไปด้วย สภาวะเก่าหลีกเลี่ยงจากความเสื่อมสลายไป

ไม่พ้น ส่วนสถานะใหม่ก็ต้องดำเนินไปสู่ความเจริญ ซึ่งพลังเก่าไม่อาจต้านทานไว้ได้ ดังนั้น สถานะใหม่นิยมได้รับชัยชนะต่อสถานะเก่า ในวิถีแห่งการปะทะระหว่างด้านบวกกับด้านลบตาม กฎธรรมชาติ

สถานะใหม่ที่ได้ชัยชนะต่อสถานะเก่า นั้น มีอาจะรักษาความเป็นสถานะใหม่ไว้ได้ ตลอดกาลปาวสาน, เพราะสถานะใหม่นั้นก็ต้องดำเนินไปตามกฎแห่งอนิจจัง คือเมื่อเติบโต จนถึงขีดที่ไม่อาจเจริญต่อไปอีกแล้ว ก็ดำเนินเข้าสู่ความเสื่อม โดยมีสถานะที่ใหม่ยิ่งกว่าเกิดขึ้นมาปะทะและได้ชัยชนะรับช่วงเป็นทอด ๆ ไป

๓. ในระยะหัวต่อหัวเลี้ยวระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่นั้น เราอาจเห็นในบาง สังคมว่าระบบเก่าที่สลายไปแล้ว ได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกทั้งระบบหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ ดูประหนึ่งว่าระบบเก่าหรือส่วนของระบบเก่าจะวกกลับมาตั้งมั่นอยู่ต่อไป และ คล้ายกับเป็นวิถีที่แย้งกฎแห่งอนิจจัง

แต่สิ่งที่ลวงตาเช่นนั้นเป็นเพียงชั่วคราวตามวิถีแห่งการปะทะในระยะหัวต่อหัวเลี้ยว ทั้งนี้เพราะระบบเก่ายังคงมีพลังที่ตกค้างอยู่ จึงคืนรนตามกฎที่ว่า “*สิ่งที่กำลังจะตาย ย่อมคืนรนเพื่อคงชีพ*” การต่อสู้ทำนองนี้อาจเป็นไปได้หลายยก โดยต่างฝ่ายต่างผลัดกันชนะ ผลัดกันแพ้ ระบอบของสังคมในระยะหัวต่อเช่นนั้นย่อมมีลักษณะแปลกย่อยต่าง ๆ ที่ได้รับการ แก้ไขให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ของฝ่ายชนะ แต่ในที่สุดพลังเก่าพร้อมทั้งระบบก็หลีกเลียงไป ไม่พ้นจากกฎแห่งอนิจจัง และระบบใหม่ที่ได้ชัยชนะนั้นก็ต้องดำเนินไปตามกฎอันเดียวกัน โดยมี ระบบที่ใหม่ยิ่งกว่ารับช่วงเป็นทอด ๆ ต่อไป ดังที่ปรากฏตามรูปธรรมของมนุษยสังคมมากหลาย ในสากลโลก

เมื่อกล่าวถึงพลังตกค้างแห่งระบบเก่า เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าพลังตกค้างนั้น มิใช่บุคคลในวรรณะเก่าเสมอไป เพราะบุคคลในวรรณะเก่าบางคนเป็นผู้ก้าวหน้าที่มองเห็นกฎ แห่งอนิจจัง ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมของสังคมเหนือกว่าประโยชน์ของวรรณะโดยเฉพาะเป็น ผู้ที่มีศีลมีสัจย์ซึ่งสมควรได้รับความเคารพสรรเสริญ นักปราชญ์ซึ่งเป็นต้นฉบับแห่งวิทยา ศาสตร์ทางสังคมสมัยใหม่กล่าวไว้ตามรูปธรรมที่เห็นจริงว่า

“ในที่สุด, ขณะที่การต่อสู้ของวรรณะจนจะถึงคราวเด็ดขาดความเสื่อม
 สลายกำลังดำเนินไปภายในวรรณะปกครอง ที่จริงนั่นคือภายในสังคมเก่าทั้ง
 กระบวนการตั้งว่า^๕ นรฺนแรงและเกรยวกราด จึงมีชนในวรรณะปกครองส่วน
 น้อยส่วนหนึ่งละทิ้งวรรณะของตนและเข้าร่วมวรรณะอภิวัฒน์ซึ่งเป็นวรรณะที่
 กุมอนาคตไว้ในมือ ดังเช่นเดียวกับในสมัยก่อน ซึ่งส่วนหนึ่งของวรรณะขุนนาง
 ได้ไปเข้ากับวรรณะเจ้าสมบัติ (นายทุนสมัยใหม่) ดังนั้น ในสมัย^๕ ส่วนหนึ่ง
 ของวรรณะเจ้าสมบัติก็ไปเข้าข้างวรรณะผู้ไรสมบัติ โดยเฉพาะส่วนหนึ่งของ
 วรรณะเจ้าสมบัติผู้^๕ มีปัญญาที่ได้พยุ^๕ ตนขึ้นสู่ระดับที่เข้าใจทฤษฎีแห่งขบวนการวิวัติ
 การทั้งปวง”

ในทางตรงกันข้ามกับบุคคลที่กล่าวในวรรคก่อน ครามจริงก็ปรากฏว่ามี
 บุคคลซึ่งดูเหมือนจะเป็นวรรณะใหม่แต่ไม่เข้าใจกฎแห่งอนิจจัง โดยถือว่า
 สภาวะเก่าเป็นของถาวร และไม่พอใจในพัฒนาของสภาวะใหม่ที่ต้องเป็น
 ไปตามกฎธรรมชาติ บุคคลจำพวกนี้อาจไม่เข้าใจ^๕ เนื้อหาของวรรณะเก่า
 แต่บำเพ็ญตนเป็นสมุนของพลังเก่า ยิ่งกว่าบุคคลแห่งอันดับสูงของวรรณะเก่า
 หนึ่ง^๕ ก็เพราะพลังเก่าที่สลายไปนั้น ได้สูญสิ้นไปเฉพาะรูปร่างนอกของระบบ
 การเมือง แต่บุคคลเก่ายังแฝงอยู่ในกลไกอำนาจรัฐและอำนาจเศรษฐกิจ ซึ่งยัง
 คงมี^๕ ทรศนะทางสังคมตามระบบเก่าที่ล้าหลัง สิ่งตกค้างของระบบเก่าชนิดนี้
 มี^๕ ทรศนะที่ผิดจากกฎธรรมชาติยิ่งกว่าบุคคลก้าวหน้าแห่งวรรณะเก่าเอง ฉะนั้น
 จึงดำเนินได้กฎธรรมชาติและกฎแห่งอนิจจัง ดังสังคมให้ถอยหลังเข้าคลอง
 ยิ่งกว่าพวกถอยหลังเข้าคลองที่จำต้องเป็นไปตามสภาวะของเขา แต่อย่างไร
 ก็ตาม การดึงให้สังคมถอยหลังก็เป็นไปเพียงชั่วคราว เพราะในที่สุดกฎแห่ง
 อนิจจังต้องประจักษ์ขึ้น.

โปรดเรียกหา

“ทนายจำเริญ”

สารคดีการเมือง ที่ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง และของโลก

■ ทำนอ่านหนังสือเหล่านี้หรือยัง

■ ถ้ายังโปรดหามาอ่านด่วน

- △ “ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์”
- △ “ศิษย์อาจารย์”
- △ “ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับท่านปรีดี พนมยงค์”
- △ “เมื่อรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ลภัย ฯ”
- △ “จากกรุงเทพ ฯ ถึงปักกิ่ง”
- △ “ท่านปรีดี ฯ กับราชบัลลังก์”
- △ “การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของท่านปรีดี ฯ”
- △ “ประวัติรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์”
- △ “เผชิญวิกฤตทางการเมือง”
- △ “จากปารีส ถึงกรุงเทพ ฯ”
- △ “ท่านปรีดี ฯ กับข้อหาคอมมิวนิสต์”
- △ “คุยกับท่านปรีดี ฯ”
- △ “หาคู ๑-๒”
- △ “แถลงการณ์ของนายปรีดี ฯ และคำเตือนสติผู้รักชาติ”
- △ “ปาฐกถาบางเรื่องของท่านปรีดี พนมยงค์”
- △ “คำขวัญและบทความของนายปรีดี พนมยงค์”

พิมพ์ที่โรงพิมพ์การพิมพ์ ๓๐๐ ตรอกบ้านหล่อ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ กรุงเทพมหานคร

นายประจักษ์ สิริบัณฑิตกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๖ โทร. ๘๒๐๒๘๐